nós.

NUM. 6

20 Agosto do 1921

NÓS

BOLETÍN MENSUAL DA CULTURA GALEGA, ÓRGAO DA SOCIEDADE GALEGA DE PUBRICACIÓS «NÓS»

DIREITOR:
Vicente Risco

XERENTE:
Arturo Noguerol

REDAUTOR-XEFE:
Xavier Prado (Lameiro)

SEGREDARIO DA REDAUCIÓN:
Xulio Gallego

REDAUTORES:
Ramón Cabanillas, Alfonso R. Castelao, Antón Losada Diéguez, Ramón Otero Pedrayo, Florentino L. Cuevillas, Leuter González Salgado

COLABORADORES:
Teixeira de Pascoaes, Johan Viqueira, Philéas Lebesgue, Leonardo Rodríguez, Antón Villar Ponte, Wenceslao Fernández Flórez, Xaime Quintanilla, Antón Noriega Varela, Gonzalo Abente, Manoel Banet Fontela, Lois Peña Novo, Eladio Rodríguez González, Ernesto Rivera, Marqués de Figueroa, Antón Palacios, Leonardo Coimbra, Amador Villar, Alvaro Cebreiro, Alexandre de Córdova, J. Cervaens Rodrígues, Xulio A. Cuevillas, Victoriano Taibo, Xulio Prieto, Xosé Fernández Martínez, Farruco Lamas, etc., etc.

REDAUCIÓN Y-ADEMINISTRACIÓN
Padre Feixóo, 12

ABONAMENTO

Doce números, na Península. . . . **6** *ptas.*
» *Fóra.* . . . . . **15** »
Número sólto, **60** *cts. na Península,* **1'50** *ptas. fóra*

Iste boletín non publica mais orixinás que os que foran direitamentes solicitados pol-a Direución.—Tampouco se fai solidario das ideias n-elas emitidas, non sendo dos que por non iren firmados, enténdense que son da Redaución.

SUMARIO

Os meus versos.— Ansiedade, por Alexandre de Córdova.
Lembranza, por Ramón Villar Ponte.
Do Padre Feixóo, por Primitivo R. Sanjurjo.
Seición Pedagóxica, por Vicente Risco.
Archivo filolóxico e etnográfico de Galizia.
A muller galega, por Francisca Herrera e Garrido.
Do nóso tempo, por Florentino L. Cuevillas.
Os homes, os feitos, as verbas, pol-a Redaución.
Libros.
Revistas e xornaes.
Fóra de testo: *Dibuxo,* por Castelao.

MANUEL SEOANE

AXENCIA DE FERROCARRILES

Madeiras labradas de todas clases :-: :-: *Mércanse APEAS pra minas*

Ponte Mayor - OURENSE

SAMANIEGO ◆ FOTÓGRAFO DE MODA

Luis Espada, núm. 13 - OURENSE

SERANTES E COMPAÑÍA

FARIÑAS E COLONIÁS

Ponte Mayor y - Ourense

Gran Café "ROYALTY„ ◆ BÓ SERVIZO :-: CAFÉ E LICORES DAS MILLORES CLASES

Depósito da escelente Sidra "REINA DE ASTURIAS„

PRECIOS BAIXOS POR PARTIDAS DENDE CINCO CAIXAS ADIANTE

NEUMATICOS "MICHELÍN„ SEMPRE ACABADOS DE FABRICARE

GASOLINA • LUBRIFICANTES

Depósito oficial: ALFONSO ABEIJON - Ponte Mayor (Ourense)

LOS CHICOS

Tecidos-Novedás

PRECIO FIXO

Paz Novoa, núm. 1 - Ourense

LUIS GALLEGO - Procurador

DASE PRESA NO DESPACHO DE TODA CRAS D'ASUNTOS

LUIS ESPADA, NÚMERO 9.—OURENSE

GRAN "HOTEL MIÑO,,

OURENSE

O ÚNECO DA CAPITAL CON CALEFAUCIÓN CENTRAL
AMPLIAS HABITACIÓS :-: COARTOS DE BAÑO
PENSIÓN COMPRETA DENDE 12 A 60 PESETAS

Propietario: ANDRÉS PERILLE :-: **Teléfono 21**

Merquen: PLUMEIROS DE RAFIA "PERILLE,,

OS DE MAIS DURA, OS QUE MILLOR LIMPAM, OS MAIS ECONÓMICOS

BOAS UTILIDAS OS REVENDEDORES

FABRICANTE
ANDRÉS PERILLE
OURENSE (España)
Clave A. B. C., 5.ª edición

REPERSENTANTE N-A ARXENTINA
JOSÉ MARTÍN
Calle Venezuela, 926
BUENOS AIRES

Casa "PERILLE,,

FERRETERIA :-: LOUZA :-: CRISTAL
MOEBLES ECONOMECOS E DE LUXO
FRABICACION DE COLCHOS PATENTADOS

Vostede pode montal-a sua casa con solo visitar iste estabrocemento, obtendo o maximum d' economia.

Paz Nóvoa, 9 - OURENSE

nós

BOLETIN MENSUAL DA CULTURA GALEGA, ÓRGAO DA SOCIEDADE GALEGA DE PUBRICACIÓS "NÓS„

Ano II Ourense 20 de Agosto 1921 Núm. 6

OS MEUS VERSOS

Curvado sobre o peito como flor,
Que á sombra estiolasse... eu fico a vér
Se encontro um grande verso, pra dizer
A graça espiritual do nósso amór.
Assim curvado, em íntimo fervór,
Eu réço ás Coisas soubos e desejos,
E memóro os teus lábios e os meus beijos,
E os seios teus arfando de Temór...
Então tu vens de manso e póes-te a lér
Os versos – onde ha a ansia de morrer
Beijando a tua bóca de paixáo!
Fitas-me triste... e numa voz suave,
– Que é aroma de flór ou canto d' ave –
Ainda perguntas, linda, pra quem sáo!

ANSIEDADE

Esta enorme ansiedade de te vér,
Que táo longo me faz o tempo brêve...
Esta séde indizivel de querér
Nos meus braços febris teu Corpo lêve...
Esta séde que sinto de dizer
Quanto amór o teu grande amór me dêve...
E em teus redondos seios de mulher
Cantar, um beijo, o sonho que se teve...
Leva-me a errar pelas estradas fóra,
Absorto na grandeza d' essa Hora
Em que, mais uma vez, nos abracémos!
E na altura febril do meu Desejo
Recordo a nóssa vida, beijo a beijo...
– A Vida ardente, que já nós vivémos!

ALEXANDRE DE CÓRDOVA

Porto.

LEMBRANZA

ELEXÍA DO BON IRLANDÉS

A tempestade brúa encol da illa verde. As árvores mais outivas, as mais lanzaes andan a caeren apouvigadas pol-o furacán. Da terra veciña, da illa soberba e borreante—estaño e carþón—saien, cal d' un Olimpo n-ela afincado, labaradas súpetas qu' en sí levan a morte. E un tras outro, os escolleitos, os esgrevios, son deitados por un sopro que, enxoitando, mata.

Chan doado pr' ó medrare xúrdio das prantas escolleitas. Unha soma malfadada impide aquil medrare. E da soma veñen os ventos traizoeiros qu' enxoitan, trocando o xurdio en serodio, faguendo do chan doado, chan de morte e de ruiñas.

E a illa verde—nova nao d' ilusións buscadora d' outro vellocino superiore ó da ténda dourada—sinte que nos seus cimentos xermola algo que tende a sere quilla, e que nas suas veiradas xurden como longos remos. ¡A illa necesita navegare, seguire a ruta dourada qu' os bardos lle trazaron! ¡Sinte que, pra vivire a sua vida, percisa arredárese da soma, esolagándose n-un oceano de brétemas peneiradoras da firente luz solar! ¡Oh a ruta que leva en dereitura ó tempro, á vida!

Erín enteira anda a chorare o aburamento murchador das suas prantas mais vizosas. Mail-o murmurio non é de tristura e pena. E d' agradescimento. Erín, reconescida, ergue os ollos merescedores da gabanza homérica e salaia oracións de gratitude.

O murmurio salaiante da terra verde rube até o mais outo. O bon Deus acólleo, paternal, como incenso d' oferenda. Os escolleitos, os lanzaes acougan á destra do Eterno. Eran froles macias, delicadas, prantas merescedoras do xardín paradisiaco, e Deus, omniscente, recolleunos pra gala e adobío dos seus agros d' eternal primaveira.

E por iso Erín—a terra escolleita dos santos e dos heróis—sen tristuras, con serenidá, dí ateigada de gratitude: «Eles eran prantas escolleitas e pra que se non murcharan, podendo vivire n-eternidade de séculos, Vós, Siñore, puxéchelos ó acochamento da tempestade...»

RAMÓN VILLAR PONTE

DO PADRE FEIXÓO

(CAPÍTULO XIII DAS «ESCENAS DE GIGANTOMAQUIA)

CABARAN as Vísporas de Santiago Apóstol no coro do Mosteiro dos Frades Benedictinos, y-o sabio Frai Benito Xerónimo Feixóo, que tiña grande privilexo pra usar da súa liberdade en pago ó fondo dos seus coñecementos y-á sua sona ben ganada d'ilustre polígrafo, honra e groria da sua Orde e das Hespañas, ficou na súa silla do coro, metido a pensar n-un fato de cuestiós das qu' andan y-andiveron pol-o mundo faguendo cismar os nobres entendimentos e qu'il traducía logo en fartas inquisiciós de probremas pranteados c'aquil seu razonar tan xusto e tan ó xeito da cencia do día, da que il era moi gustante, pondo n-os seus ditos toda a sobriedade y-a gracia, y-ás veces un esceuticismo e ironía qu'os maliciosos y-os iñorantes decían alcontrarse, ás veces, ó pé mismo da Enciclopedia. E nas súas sabias meditaciós, e contemprando fixamente a derradeira luz dourada do serán que se filtraba pol-o rosetón do ábside da eirexa, iba pouquiñ-a pouco sumíndose n-un lixeirísimo sono, y-os últimos resprandores da luz faguian destacal-o seu perfil case epicúreo y-o seu sorriso algo somellante ó d'Erasmo, y-as rosas das suas meixelas brilaban alumeadas por unha suave espansión do delicioso licor benedictino.

O templo achábase compretamente soilo, y-ó querer sen querer pechal-os óllos pra s'entregar ó doce repouso, viu apenas no cabeceo da sua fatiga coma c-o derradeiro raio do sol que morría lucente no rosetón, viña enfiada cara il unha flecha moi longa, branca com'a neve, e que rauda, lixeira e graciosa, foise cravar direitamente no seu sayal. Mirou pra todol-os lados, decatándose de que s'atopaba soilo e que somentes por unha das rotas vidreiras do rosetón poidera haber entrado. Colleuna con moita curiosidade e viu que servía pr'escribir, mais non era de galo, nin de ningunha ave de curral, nin paxaro coñecido.

Atopábase n-esta perplexidade, cando na eirexa ouviuse troupelear no enlousado algo somellante a un trote de cabalos, os qu'en efeuto apareceron, en número de dous, faguendo tremar as madeiras ó entraren no coro pol-o lugar das Dinidades, e indo dirixidos por dous fermosos xinetes que se plantaron fixos e imóviles ós dous lados da silla do Prior.

Mais o sabio xa non ría, porque no seu asombro comprendera que s'alcontraban diante d'il dous fermosos Centauros somellantes a duas estautas arrincadas d'un museo, e que, elí no meio da eirexa e do coro, ond'as carautas dos sitiás deixaban esparexido no ar o seu esprito, aquelas estautas axeitábanse d'unha maneira tan artísteca, que pra sí as quixeran os Panteós do Renacemento italiano,

O home creeu pirmeiro que soñaba; pro a realidade faguíalle abril-os ollos diante da flecha cravada, o barullo sentido y-aquela plásteca imobilidade; pasou logo a mau pol-a sua tersa frente, e coldou na sua turbación, si cecais o licor benedictino podería faguer aquiles efeutos tan estraordinarios, ou s'algunha especia vida das Indias teríase misturado trabucadamente na sua confeución. Mais a flecha elí estaba presente denunciándolle un acontecemento insólito na sua vida. E logo, co-a sereidade do home d'estudios e de refleusión, pensou n-as visiós de San Antonio Abade n-a Tebaida misteriosa; pro arredou esta ideia, porqu'apesares de ser un home de tempranza, era tamén un home do gran mundo das Letras. E xa mirando cara a cara ó feito, puxo n-il todol-os seus ollos y-o seu esprito, regalándose moi gostoso n-o espeutáculo que il'era dado presenciar. E lembrando episodios da Estoria da Eirexa, véuselle á imaxinación o privilexo de Costantino de poder entrar a cabalo n-a Sagrada Basílica, y-aquil outro de Calromagno, cando tamén entrou ecuestremente en San Xoan de Letrán certa noite de Natal, cousas que pol-o demáis fixo Almanzor, sen privilexo en Santiago de Compostela.

Un dos Centauros levaba flechas, y-o outro

non, e de pronto, rompendo a monotonía da escea, berrou o máis vello:

—Vimos eiquí pol-a tua crebada ispiración. Somos no Ceo, os únecos repersentantes d' unha raza remota e xa perdida, d' unha raza mista d' homes e de cabalos que fixo valentes fazañas moito tempo atrás do que siñalan as estorias; fumos unha raza criada así pol-a lei da evolución humana coma foron os homes-paxaros que retratou Aristófanes, coma foron os homes aados de Platón, coma foron os homes-peixes, fillos d' Oannes que deron leis n-a Mesopotamia prearcaica, coma foron os homes-tortugas, o Matsyávatara dos Indios, coma foron os homes-monos do Ramayana, coma foron...

O P. Feixóo ó escoitar o troupel de frases d' aquela presentación estraña, il, que nada tiña de místeco, ocurríuselle tomar unha autitude suprema, e fixo o siñal da cruz, co-a que levaba n-os hábitos. Mais o Centauro saxitario ergueu máis a vos com' un estremecemento das edades, e dixo:

—Non pode ise siñal conósco, porque é da nósa mesma natureza; esa cruz é universal e coñecida de todol-os pobos da Antiguidade máis vella; esa cruz vai con todos, está con todos e non se pode empregar contra ninguén, porqu' a levamos n-a y-alma os homes, as bestas y-os dioses, y-en nós é doble, porque pertenece ó humano que temos y-ó cuadrúpedo que se nos xunta. Todol-os seres de que falei y-outros de que non falo por medo de penetrar n-o claustro materno da humanidade, esistiron por miles de séculos. Vós, e toda a estoria coñecida sodes apenas nados e non sabedes nada de nada. Que sabes tí, home sabio, dos segredos desinios da Intelixencia Úneca? Non ademitides que Nabucodonosor foi trasformado en besta? Pois, por qué as máis vellas razas non poideron ser trocadas en moustros pol-os seus pecados? Quén che dí qu' esto non poda ser n-a orde da diviña sabencia? Quen-o pode negar tamén n-a orde da evolución humana, cando o feto, denantes de ser neno, pasa por todol-os estados d' animás terrestres n-as suas ordes respeutivas? Quen poderá dudar de qu' esto non sexa un atavismo do antigo, coma foron os homes chamados *moustrum* e *prodigium* pol-o vello Direito Romano? Quen che dí cales foron as difrentes e variadas combinacións que Dios ispirou á Natureza, pra poder formar perfeuta esta máquena do home nobre? E podendo ser esto así, coma t' estreviches a decir, o mesmo qu' un Voltaire de máis ou menos, que non tiñamos nen tiveramos nunca esistencia real, qu' os homes da Tesalia, a pirmeira vez que viron xente da nósa raza, pensaron qu' eran xinetes d' acabalo, e porque nunca tal viran, maxinaron, según tí, que foran Centauros? Qu' ideia pensas tí que tiveran os tesalians da perspeutiva plásteca e da xeometría, pr' ademetiren pol-os seus ollos somellante ausurdo, iles que levaban en sí coma todol-os pobos ditosos e diviños da Hélada, a xestación d' unha arte armoniosa e non superada? Coma t' estreviches a estampar no teu *Teatro crítico* taes enormidades, e non deches á refleusión o qu' entregaches a un resabio de catolicismo pétreo? Como...?

Mais o P. Feixóo afogábase, esmagado por aquela realidade de xustas retesías, e non sabendo coma responder d' un pulo, e co-a sercidade de xuizo que tiña por costume, a soberbia satáneca da súa cogulla, veu sairlle ó paso, abrindo máis antr' il y-aquiles seres pantástecos a distancia qu' os arredaba, dixo:

—Os meus escritos non se poden discutir, en virtud do Real decreto do meu Señor El-Rei Don Fernando VI.

Y-entón, o Centauro austral, que por razós de linaxe non tiña a nobre fala de Quiron, o pai de Meiciña, repricou:

—Si loubas ós Borbós, non és dino da tua sabencia. Tí non comprendiches a ironía que sai das suas narices estórecas, e com' elas adiantan en progresión xeométrica das dinastías, o mesmo qu' os costumes licenciosos, según é sona...

Mais o saxitario Quiron atallouno, e dixo:

—Mira pr' ésa pluma que tés cravada n-o sayal, e mira ben que non é da estirpe das que tí empregas. Doucha pra qu' escribas d' eiquí adiante co-ela. Arrinqueilla ó Cisne xupiterino. E pluma de grandes poetas e de sabios coma tí. Non está ben qu' escribas con pluma d' ave com' as do galo, que cantou n-a negación de Pedro; esa é pluma de críticos de pouca outura, e máis ainda pra xente de curia, que leva sempre a mintira n-os beizos. E que se non t' esqueza que n-o Ceo hai máis homes d' acabalo qu' os que ves eiquí n-iste istante, e que non está elí soilo o Santo Apóstol que vindes de cantar n-as Vísporas d' iste serán.

A escuridade do templo era xa tanta qu' a brancura dos diviños Centauros faguía un raro visaxe de calixeiro de vrau, somellante ó brilo zodiacal das pirmeiras horas nouturnas n-a quentura da canícula. E un ruído com' un trono y-un troutar armonioso perdeuse bruando, pirmeiro n-as táboas e logo n-as pedras. Y-o Padre Feixóo vía n-os seus desvañecementos, a brancura do miragre compostelán, n-unha atmósfera

de leenda e d' estoria qu' o tentaba a folleal-os pirmeiros pergaminos das lingoas romances.

E cando pasou un istante, o frade ergueuse, e marchando aprésa ó refeutorio, onde xa o agardaban sentados n-a opulenta mesa os seus compañeiros. Entrou co seu sorriso de sempre; ocupou seu sitio, e despois da oración de ritual antes da cea, ergueu ben outa unha copa de benedictino, e dixo:

—*Gaudeamus tibi Domine.*

PRIMITIVO R. SANJURJO

Pica prohibida a reproduzón.

SEICION PEDAGÓXICA

NÓS proponse d' hoxe adiante conceder unha atención sostida e costante ó probrema pedagóxico na nosa Terra. Conforme ós propósetos que fixeron nacer ista pubricación, faremos unha costante propaganda pr' á meirande eficacia educativa e galeguizante das nosas escolas, e procuraremos informar ós nosos leutores das mais saintes-novedades pedagóxicas do mundo. Pra elo agardamos a colaboración y-axuda de todol-os escolantes e profesores de todas clases que verdadeiramente amen e comprendan a Galiza.

***

Plan pedagóxico pr' a galeguizazón d' as escolas (1)

Pró merecente pedagogo y-antusiasta patriota galego Iñacio Ares de Parga.

I O Edificio escolar.
II A Escola por adentro.
III A vida n-a Escola.
IV O Escolante.
V Os métodos d' enseño.
VI O galego n-a Escola.
VII O enseño das cousas da Terra.

I EDIFICIO ESCOLAR

Ten que xuntar: *Condiciós hixiénicas* (que sexa sán). *Condiciós pedagóxicas* (que sexa apropiado pr' o seu ouxeto). *Condiciós estéticas* e *Condiciós educativas* (condiciós que dependen as unhas das outras, as condiciós estéticas sendo de seu educativas).

A) **Condiciós hixiénicas.**—Han ser: as xenerás requeridas n-esta clás de edificios, e mais as qu' impón o clima especial da nosa Terra.

Por eixempro: as nosas escolas precisan, pra teren boa luz, fiestras mais abertas que nos paises do Sul, por mor dos nublados. Non deben ter terrazas, por mor da humedade e das chuvias qu' obrigan a qu' os tellados deban ser saledizos, os balcós cubertos, etc.

B) **Condiciós pedagóxicas.**—N-esto teñen qu' estar ás regras xeneraes dos edificios escolares.

C) **Condiciós estéticas.**—A beleza do edificio escolar ten unha fonda importancia educativa. Compre atender mais ben á beleza do que á ostentación. A escola non precisa ser grandiosa, e si o é, por elo pode perder en beleza.

Efeutivamentes: a beleza d'un edificio proven de duas cousas: da apropiación pr' o fin qu' ha cumprir, e mais da sua adecuación ó sitio onde está.

A escola non precisa un pazo; despois de todo, coa natureza diante, abonda co escolante, a tiza y-o encerado. A casa-escola non debe desentonar da paisaxe, senon que se debe incorporar a íl com' un elemento mais de beleza, de xeito que pareza que naceu elí, e non que é unha cousa postiza.

Debe, pois, com' en Suiza y-en Alemaña, ser feito no estilo do país. Debe ainda tel-a *coor* do país. A escola galega debe ser unha casa galega, a mais enxebre de todas.

D) **Condiciós educativas.**—Compre atender d' un xeito moi especial ó efeuto qu' a contempración da casa-escola ha causar no esprito dos nenos. A escola non debe endexamais sacar os nenos do seu médeo natural.

O neno pol-o tanto non se deb' atopar diante d' un edificio ostentoso, onde somella que ll' han dar d' esmola o enseño y-a educación. A escola debe ser cousa familiar ós rapaces, que non choque c' os seus costumes, c' o que están afeitos a ollar na aldeia ou na vila: unha casa que imitándose ás casas ond' iles viven, sexa ó tempo mais crara, mais sana, mais leda, mais garimosa, que lles poda servir d' eixempro de curiosidade e de bó goberno, eixempro fácile d' imitaren, xa que lles ha mostrar coma se

(1) Saçado d' un traballo inédito, encomendado ó autor pol-a III Asambreia Nazonalista Galega tida fai pouco en Vigo.

pode vivir con limpeza e comodidade sen ser rico nin ter un pazo fantasioso.

Iste punto é do meirande intrés, n-unha educación galeguista: mal pode esta principiar coa suxestión esótica d'un edificio d'estilo estranxeiro—as mais das veces d'unha arquiteutura ausurda e d'un gusto detestabel—que leva a maxinación dos nenos lonxe da nosa Terra e da sua tradición, tradición qu'ha sel-a raiz y-a semente do progreso nazonal... Ises edificios esóticos y-ostentosos, son antigalegos y-antipedagóxicos. Hai ademais qu'evitar ise contraste brusco antr'a casa y-a escola. Todo iso ten unha aución destrutora nos espritos.

Sexa a escola unha casa d'aspeuto modesto, pro artísteco, e com'en Suiza y-Alemaña, do estilo do país.

II A ESCOLA POR ADENTRO

Os mesmos principios pódens'apricar ó aspeuto das salas de clase. Deixamos a un lado, pol-a sua ben coñecida xeneralidade, as condiciós hixiénicas e pedagóxicas, pr'atendermos xustamentes ós aspeutos estético y-educativo.

Pirmeiramentes, diremos que compre prescindir de todo o *aparato académico* que lle dá á aula tradicional unha esterioridade de tristura e de friaxe qu'arripia: as horrendas mesas-bancos y-a odiosa tarima do profesore... Fóra todo aspeuto oficiñesco e d'inquisición pedagóxica.

Unha sala ámpia, crara, limpa e leda. O material d'enseño aparecendo cand'un vaia faguer usanza d'il. O escolante sentado á veira dos rapaces, n-unha cadeira com'a d'iles.

A friaxe das paredes lisas pódese temperar con cadros, ou millor ainda con pinturas muraes. Estas pinturas deben ser a un tempo decorativas, istrutivas y-educativas. Deben repersentar cousas da nósa Terra, suxestivas e ledas, propias pr'erguel-o esprito dos pequenos. Os nenos irán d'iste xeito arreparando en como as cousas qu'o arrodean, son fontes d'ispiración artísteca e d'ornamento. A Arte amostraralles a beleza das cousas familiares, n-as qu'un pol-o común non arrepara. Poden tamén esas pinturas repersentar cousas—sempre nosas—qu'o escolante irá pouco a pouco espricando e revelando á contempración dos rapaces.

As plantas y-as froles adornando as salas de clase, son un pouco de natureza qu'entra na casa, e non é boa educación a que non fai amar á Natureza... No noso caso, amar á nosa Terra, que é pra nós o resume e compendio da natureza inteira. Sirven tamén pra estimulal-o istinto artísteco dos rapaces.

III A VIDA NA ESCOLA

Mais qu'os procedementos direitos d'educación, é a orgaizazón da vida escolar a qu'aduca, por iso, eiquí, imonos ocupar de toda a misión educativa da escola.

Principio xeneral: Reispeito á persoalidade dos nenos.—O contauto mais intenso, mais fondo coa natureza—coa santa Terra galega—fonte inesgrotabel de saúde físeca y-espirtual.

Ora, poñamos pirmeiro a

Educación moral e social: O desenvolvemento do caraute individual.

O desenvolvemento do caraute galego (ètnico).

Compre partir dos carauteres *hereditarios* pra formármol-os *adiquiridos*.

Carauteres hereditarios: *cultival-as virtudes propias da nósa Raza:*

Sereidade de xuízo.

Dureza pr'ó traballo.

Cachaza pra sofril-as penas.

Boa crianza natural.

Prudencia.

Irmos *correxindo os nosos vicios*. D'istes, o que mais nos daña, é sen dúbida a homildeza, o encollimento, iste terse en pouco que nos desarma pr'a loita pol-a vida. Hai que suxeririles ós nenos a *altivez moral*, que debe sel-a carauterísteca de todo galego, a concencia da nosa dinidade coma persoas e coma galegos.

Carauteres adiquiridos: Compre *cultival-as virtudes sociais qu'os galegos temos esquecidas:*

Independenza moral.

Desintrés.

Soberbia (conceuto do propio valor, *altivez moral).*

Istinto de solidaridade.

Eu penzo que se poden cultivar e faguer xurdir estas virtudes na vida escolar, deixando ós nenos unha grande autonomía, unha ámpia libertade; deixando á sua *iniciativa*, e pol-o tanto á sua *responsabilidade*, unha chea de cousas que se deben deixar.

Elas poden ser: A orgaizazón, plan e coidado das escursiós e paseios.

A orgaizazón de festas e merendas escolares.

A orgaizazón dos xogos e deportes.

A intervención no mantimento da disciprina.

O xuzgal-a conduta dos compañeiros. (Tribunás escolares).

A direición de certas clases, como:

Os cantos.

Os traballos manuás.

A xinasia.

Os traballos no xardín.

As esperencias de físeca.

A confeución do material d' enseño.

Todo, naturalmentes, baixo da vixilancia do escolante, pro compre faguerlles collel-o costume de *se valeren por sí mesmos* e de *s' axudaren os ús ós outros*.

O sentimento da Terra. Enxebrismo y-amor á patria Galega... Esto pertence á educación moral e social, á educación estética, á educación inteleutual. O sentimento da Terra ten que sel-a base da nosa educación e do noso enseño.

Hai que faguer qu' as pirmeiras impresións qu' o neno reciba sexan enxebres, qu' a escola sexa un prolongamento do seu ambente natural galego, qu' estean os nenos o mais tempo posibel en contauto coa Terra, coa meiga paisaxe, faguendo amiudo escursións pol-a campía, de tan fondo efeuto educativo e istrutivo, pois n-elas todo se pode ensiñar: xeografía, botáneca, zooloxía e zootecnia, agricultura, meteoroloxía, astronomía, contas, traballos de mau, hastra se poden pintar co dedo na Terra as primeiras letras...

O escolante descobriralles a beleza incomparabel da nósa Terra e diralles com' ela a todos nos cría e nos mantén; xogará coiles os xogos ancestraes, cantará coiles as cántigas da Terra, e cand' estean cansos, contaralles contos, leendas e tradicións do pasado de Galiza.

Hai logo outros médeos indirectos pr' o espertamento do amor á nosa Terra, ós que nos referiremos ó falarmos dos *Métodos d' enseño* e do *Enseño das cousas da Terra*.

A educación física y-os xogos. En pirmeiro lugar compre qu' a vida escolar sexa o mais móvil que sexa posibel. Non convén ter ós nenos as horas mortas sentados ás mesas, non sendo cando tefian qu' escribir.

O millor sería que nos días que se poidera, a maor parte das clases se dera ó aire, no xardín ou no campo.

A xinasia rítmica e respiratoria, os exercicios hixiénicos graduados non se deben descoidar, mais débense misturar cos xogos xinástecos naturaes dos nenos, os xogos tradicionaes y-enxebres, e logo, os deportes formás, antr' os qu' está especialmentes recomendado o *fútbol*. Unhos y-outros xogos deben ser oxeto d' enseño na escola.

Os xogos non sirven somentes pra educación física. Hai xogos xinástecos y-hainos d' outras moitas clases. O xogo, istintivo nos rapaces, é un exercicio preparatorio de todal-as autividades do home. En aproveital-os xogos pr' a educación y-o enseño, vese o méreto do bó escolante. Ora, o folk-lore galego ofércenos un verdadeiro tesouro de xogos educativos, qu' os escolantes deben estudiar e coñecer pra aproveitalos y-apricalos na escola.

Os cantos escolares. Eiquí, as cántigas da Terra áchanse especialmentes recomendadas, e xa se cantan en moitas escolas de Galiza... A pedagoxía moderna recomenda os cantos do país.

Cada escola pode formar cos seus alumnos un coro enxebre, hastra co seu pequeno cadro de decramación—coma pode ter un ou mais equipos de *fútbol*—. Logo podíanse orgaizar concursos de coros e campeonatos escolares, d' un gran efeuto pr' a educación artísteca e pr' o milloramento físeco da Raza galega.

VICENTE RISCO

(Seguirá no número que vén)

ARCHIVO FILOLÓXICO E ETNOGRÁFICO DE GALIZIA

(RECOLLIDAS DA TRADICIÓN ORAL EN ALLARIZ, POR PAULINO MARTÍNEZ, DA IRMANDADE DA FALA DA CRUÑA.)

A meiga da miña nai

8. Era unha filla, y-estaba casada n-unha aldea, e cando pasaba, todos lle dicían:

—Ehi vai a filla da meiga.

Y-ela dixo:

—Hei saber si a miña nai é meiga.

Foise á casa da nai, e quixo faguer noite alí, y-a nai díxolle:

—Non, non; vaite, que ch' ha rifar o home.

Enton ela foise esconder á corte das ovellas, porque a nai non quixo que se quedara na casa; y-alá pol-a noite arriba, sintiu un arruido, y-ela subiu y-alcontrou as cuncas y-os xerros coa boca pra riba, y-ela púxoos coa boca pra baixo; e logo veu a nai co aceite, viño e mais cousas, quíxoas botar nos xerros, pro, com' estaban vol-

cados, ciscou todo pol-o chao, y-enton foi ond' o home e díxolle:

—A tua filla quitoume o vivir de medio ano, pro mañá heille matar o home.

Y-a filla estívoa ouvindo, y-ergueuse moi cedo e foise confesar, e díxolle o cura:

—Mañá mátall' o home na arada, ás once, en figura d' unha mosca. Ustede cando a vexa vir, fai un risco con iste ramo bendito, e logo métese no medio, e tumba.

Así foi, e logo tocaron a morto, e din os viciños:

—Quen morreu, quen non morreu?

E dixo a filla:

—Foi a meiga da miña nai. (1)

***

Conto

Era unha nai e tiña unha filla, quíxoa casar e non tiña con quen; y-a nai íbas' á misa, y-así qu' acababa, sempre quedaba sóla na Eirexa rezando, y-on día o sacristán vendo que tardaba tanto en salir d' ela, meteuse n-un confesonario por ver o que rezaba, y-enton decía ela:

—Ay, San Sebastián; dem' un xenro!

Y-enton berra o sacristán dend' o confesonario:

—O fillo do sacristán!

Foise a nai á casa e díxoll' á filla:

—Vou ter un xenro, venche ahí o fillo do sacristán.

E logo casáronse, e dáballe moi mala vida e foise a nai á Eirexa outra vez e díxolle ó San Sebastián:

—Ay, San Sebastián, cara d' inferno,

Dios che dé o pago conforme me dech' o xenro!

(1) Nóva versión do «Conto de bruxas» pubricado no nóso núm. 2 e recollido en Sarria. Contén variantes moi importantes, apesar do esquemátecamentes qu' está contado. Na versión xa pubricada non se refería o episodio das cuncas y-os xerros, qu' eiquí son a causa do incomodo da nai meiga, que na outra incomodábase porque sospeitaba que a filla a descobría. Na versión de Sarria a filla escoitaba *do propio bico* da *nai meiga* o remedio contr' o meigallo qu' ameazaba ó seu home; eiquí é o crego quen lle dá o remedio. No Conto sarriau a filla matába a mosca fatídeca c' unha vara d' *aveláira*—istrumento en Galiza de caxeque todas as operacións da *máxica preta*—coma di o Libro de S. Ciprián—; eiquí é c' un *ramo bendito* dado pol-o crego. Derradeiramentes, eiquí aparece o *risco máxico*, qu' a filla traza na terra e no que se mete, pra que a mosca enmeigada non lle poda faguer mal; esta precaución elemental nas operacións de máxica non se menciona na versión anterior. Iste *risco máxico* isolador, que ven a ser com' unha muralla contr' o meigallo, pode ser de moi diversas formas, mais o mais común na máxica galega, é que sexa ora un simples círculo, ora o *Círculo do Rei Salomón*, qu' é como se sole chamar ó *pentágrama* ou *pentalfa*, que cando está compridu chámase tamén *signo do Microcosmo*, do que se fala por eixempro no *Fausto* de Goethe.

De tod' esto deducimos qu' a versión alaricana é unha versión de *máxica branca* y-a versión de Sarria, unha versión de *máxica preta* ou goetica, do mesmo conto, com' algún día hemos poñer en craro.—*V. R.*

A MULLER GALEGA

A Natureza, nai sempre agarimosa pr' os seus fillos; mais xusta, porque fíxose berce da xusticia d' un Deus, siña con ferro a testa do home, e tórnase ouro sobr' a da muller: afirindo así, qu' él debe loitar, defendendo honras, bens, e aloumiños; e qu' ela ha ter (forxadas n-o ouro que lle dona, como fado de nacencia) unha das suas chaves misteireosas, qu' a fan creadora, por segredas leises diviñas; e por elas responsabre do xeito e pulimento das suas creacións.

O ferro, pr' armarse: o ouro, pra se coronizare nai. Cando intentedes faguer un sóyo direito, c' os díreitos dos dous, vede promeiro s' o home pode ser moralmente, nai: ¡Inda dos nádos fillos horfos! Buscade muxicas d' amor maternal, n-a y-alma, anque bondosa, áspra, do varón! Se tal non podedes topar... Deixádell' o ferro, e acougade, tranquios, véndoo faguer co' il espadas, barcos, arados. Deixai qu' incrine os frós, en sostenemento da cruz que lle queipa, e faguede da muller, aquela muller santa qu' enxoitou o retablo do Diviño Mártire; a qu' o seguiu, chorando, e bicou, avalando c' o door, as chagas dos aterecidos pés, tremos.

Ela é amor! ¡Destrabucádevos, ceguiños! Ela é moxena desprindida de lumiosos altores. Non-a torzades, que retrasaredes o seu voo. Non nos aqueloutredes tampouco, refaguendo vellos códeques pra prantar n-eles a fror d' unha liberación que non percisa, dendes que Cristo, Nostr' Amo deprendeuna a lër o santo libro das diñidades.

E non coidedes que alberxo n-o meu espírtu, a torta doutrina das negras iñoranzas. Sabencia, é luz: e luz e vida mistúranse n-un sóyo feito! D' aquí qu' a muller iñorante, abroche en fillos cegos: e non poda curalos en xamais, por si sóya. Supersticiós: ingano, malquerencias: velai as nonzas inxertas n-ise arbre muscho!

Adeprenda a muller, se pode, todo aquelo qu' a convirtirá mañán en escolante dos seus fillos; aquelo qu' árrede de cair n-o lamazal, onde coida atopar un codelo, misturado con deshonesturas e bágoas. Adeprenda... ¡Porqu' o necio non pode ser bó: no sabe selo: pro non pra fuxir ás suas santas obrigaciós, tecidas con escumas e arumes de rosa: con curazós de home, e cabeliños louros de anxo!

¡abencia de muller! non degares por abater ó home do seu altor natural: él s' abaixará, tral-a larada do seu fogar, e o mimiño tenro da muller amorosiña: nai: esposa: filla! ¿Quén lle dará fillos?... ¡se tí non sintes! ¿Quén ll' enxoitará as bágoas? ¡se tí non choras!

Ouh muller galega!... Desbota o dengue de tarazona, e mostra ó mundo, ese mundo d' amores, que faiche o peito! Fuxe, filliña, da mala praga, porque aprega. Tende as tuas áas por riba d' esa abellariza onde non s' astrucian as avellas a faguer mel, interquinadas e iradas pol-o canto qu' a cada un lle cumpre. Tal semella ise formigueiro de mulleres, adicadas a convertil-o mundo n-un niño de píntigas! Ben saben os nosos homes, qu' ó tornar do seu traballo, (calesqueira qu' el sea) non lles meterán o fillo n-o colo, porqu' a sua nai percura a eleución do seu distrito!... A muller en Galiza; rica ou probe; serva ou siñora; leva o sentimento n-a y-alma: n-a fala: n-os ollos!

E aqui penso: «Pol-a promeira vez da miña vida... quixera eu esquencer que foi Galiza o meu berce: y-esto, soyasmente, e namentres roubo á muller da miña terra o segredo do seu ser! Que torno do meu... cicais diredes! Que m' espello en amores do chán própeo! Non, certamente! ¡Verdade hei de dicir por duas razós valedeiras: «Inda por riba do meu amor a o chan, está o meu amor pol-a verdá:» velai a promeira. A segunda é ainda mais sinxela: «Porque non sei dicir mintira».

Algo vin, e lein moito. Algo estudiei, n-o que toca á muller, e moito maxinei, furando a carón de própeos é alleos. E... quedeime sempre con esta mulleriña galega: inda pechand' os beizos á parola «hirman». ¡Ay!... S' as leises arrincan do terruiro a os repartidores de xusticia... porque non se creve a sentencia sagreda, antr' as non menos sagredas liñas qu' amarran pais e fillos... Eu pódovos dar xusticia n-o qu' aquí s' engaduxa. Nada me garda Galiza... ¡Dixen «nada»! E non m' estalou o peito: non me estalou... (n-o faledes a naide!...) porqu' en vez de curazón... leva un recordo! Un recordo que vive, latexante; e a igual do mistique, tral-a sua imaxe, leva a miña vida pol-a mau, acougándoa, soyo, cand' a repousa. Cruña, n-o teu cimeterio, branco e verde: a igual das escumas que n-el brincan, e as esperas que chaman as suas cruces!

Non torzades o bico, que galega é a muller qu' os fala; e n-a miña terra, soyo descobre a muller a y-alma, cando n-ela non entran os sonroxos... ¿O meu recordo?... ¡Chamouse «nai», cand' o meu curazón vivía! Á par morreron Ela, y-él: amortaxáronos xuntos, e inda síntoo que laya, cando escoito, debruzada n-a terra, os meus bicos derradeiros: os qu' ela xa non me pediu, e quedaron suspensos antre terra e Ceu: suben, cando rezo: baixan, cando sofro: e cobren o seu corpiño morto... ¡Frores d' amor, benedecidas frores!

...Falabamos da muller galega? Filla, xa a conoscedes. Soyo a arrincan dos brazos da naiciña, amor ou morte. ¡Nai!... nai debe ser millor ritratada: pro dinantes: e xa que soyo Deus pode pasar por diante da nai, estudiémol-a muller galega, n-os seus sentimentos relixiosos.

Devoción e supersticións

Non esquenzamos que non se trata n-iste pequeno travallo, de cantal-a muller galega, senon de dala a conoscer, n-as suas barils condicións, como n-os seus defeutos. Negarllos sería admitil-a perfeución: e... ¿Cándo foi esta fror terreña?

Hay n-o medoñento deixo con qu' as rulas se doen en Galiza: hay n-as grumidas arboredas galegas, según as azouta un trebón de zarabia, ou as bica o aloumiño guieiro do serán, un átimo perdido da eternidá, n-o qu' ela aperta e garda, de sagredas misteriosidás. N-o mais alongado ámpitu do mundo, dan as almas cristians un rezo pr' as ánemas congoxosas: ¡ay! pro n-o campo galiciano; cando a campán chama n-o noso curazón, pra que ¸desperte a caridade,

adormixada, oísense as layadas d' isas miserentas almiñas desceibadas: chega ás nosas o bico con qu' os anxos mercan nosa pregaria, depoñéndoa n-o tormentoso sofrir das afrixidas! Non é medo, non: non é espanecemento, o que crava n-o chan a o correntoso rapaz, e o fai tiral-a monteira, louando ó Diviño Nostr' Amo. Hay n-a rizosa prata dos nosos ríos, cand' o sol a argila e remexe, o vidro d' unha fiestra da Groria! E se nosa iñoranza soupera liir n-o universal concerto, nos perdecataríamos das testas variablidás con que n-ista nosa terra benedecida, entóanse louanzas a Deus, por ars, paxaros e frores!

Pois de que culpamos á muller galega, s' a sua superstición, a que lega ós seus fillos non é d' ela! É o tempero da natureza mesma: é o balbordo do mar, bravecido: o layo dolioso da campán: o berro da pega: o bruar das ovellas fuxidas: o chasquido da píntiga sobr' as caídas follas marelas e muschas, é o rechoncheo do merlo, agachado n-o suco da restreva!

Non é falta d' enseño, non: tampouco se pode definir por aqueloutramento do cerebro n-a concencia das imaxes. É que sopra sobr' as nosas testas a vafada, fondamente sentida, do sobrenatural. Y-eu, c' o fundo da miña cumprida devoción, e o pequecho, mais razonado enseño, que debo a pais e maestros, sinto, ó cruzar un pinar envolto en sombras... o falacio d' isas sombras mesmas, agarimándome, ou a xeiras, poñéndome medo, como s' o curazón batese c' ó bater dos seus arbres: como s' as longas charumelas tecérano e lle deran o sangue das suas veas, e o sentir dos seus sentires!

¡Probe xente montañesa, que vé sobr' os brancos e retortos camiños, o cortexo do seu enterro, sen que n-el falten caixa, cregos nin luces! ...¡Non falta de fé, non! Antes, afervoar de fé, sen rumbo; e riqueza, ¡muita riqueza imaxinativa! S' a pasar por diante do muro que garda os despoxos sagredos dos seus mortos, cea e avala, non acerta c' o sentimento que ll' imprime aquel bimbión: coida qu' as almas sofrentes a chaman, en demanda de restitucións: pro non atina qu' o fervor da sua: o seu degaro de Groria, que quixera vínculo própeo, pra espallalo, repartíndoo con increibre xenerosidade, firme n-a sua chola, pantasmas de nevada brancura, que poidéramos chamar: «Grandezas espirituales d' unha y-alma, atraíndose penas e delores alleos, c' o azo de darlles consolo e remedio». ¡Sempre a fé en abogosa loita c' os apagos fosforescentes do desvarío místico, e a sede, alteirosa, de verdades mal concebidas.

Soyo en Galiza, mixtura a muller, proba e sacrificie; e a demandar a Deus pol-o que mais percisa, dí: «¡Dádeme, Siñor, qu' eu corresponderei, n-a medida das miñas forzas!» Y-esa muller, toparédela mañán, lonxe, moi lonxe do seu fogar: vestindo un santo hábeto: luscindo as cunchas, e o vistoso pau da peregriña: correndo montes, e salvando regatos, con sangue n-os pés descalzos, e risas doces n-os beizos, que cantan. A súa nai: o seu fillo, aleáronse do mal que sofrían; y-ela vai cumprir con Nostr' Amo: vai levarlle os crechos bucres, que facían da sua testa, unha testa de reina! Ou ben, unha cacholiña: un brazo: unha mau, de cera. A pan e auga... oito, dez, vinte légoas!

¡Os acoitados, que non creedes! Védea chegar, cabo á Virxen! Védea bicar, debruzada, os anegrecidos peiños do Cristo millagroso! Mirad' os seus ollos asolagados en luz! ¡Vosa vida trocaríades pol-o santo dozor da sua sonrisa! Famenta e cansa... ¡Pro ditosa! Erga o dedo aquel de vosoutros que poda berrar outro tanto!

Seus fillos levan, pendurados n-as mauciñas, toda crás de contra agoiros; pro seu curazón lles chama «cruces». Por riba das trasnadas do demo, vé a Deus tremando dos fillos d' ela que tamén o son seus! Cicáis con mais muxicas de esprendosa fé, qu' as mulleres de outras rexions, busca; inquire; e furando c' os seus ollos por antr' as estrelas lumiosas, é a través dos nosos árbores, maxestosos e xigantes, rumíalle o seu curazón qu' as envexas e os mal-quereres do mundo, percisan contra tósego; e son, n-a nosa vida, a fegura ou filiación do turdio trasno. Todo adiquire n-ela: n-os seus sentimentos, un altor, rexo: as suas risas, son música feiticeira: os seus layos de dör, berran, cal se quixesen chegar hastr' as entranas da nai-natureza. As suas supersticións, son, soyo, un desbordamento, que tornaría ó seu leito s'houbese de ser sábeamente estudiado e dirixido por aqueles a quen estes facedillos competen. Tempos houbo en que pra cimentar unha creenza, fundábase unha nova superstición. A cultura do xardiñeiro spritual que tén ó seu cargo istas frores santas, ha leval-o anovo a modiño: porque n-o terreo da sua concencia relixiosa, danse a mán as mais outas creacións poéticas, c' os pequenos desvaríos da avaladiza razón: non s' arrinquen, a un tempo, grau e cizañas, fitando os curazós ispidos de quentor e d' arumes. N-os seus vellos decires, quedan sempre os argueiros ou sedementos d' unha santa creenza. Eu sintín brincar as bágoas dend' a cerma do curazón a os ollos, ouvindo istas falas de consolación, dirixidas a unha nai, poucos días dimpois de lle morrer un pequechiño:

—Cala, Maripepa, cala! Pensa qu'as tuas bágoas non-o deixan entrar n-o Ceo! Eles primeiro que nós, muller! ¡Eles primeiro que nós! Y-en outra emposta:

—¡Ergue ises mantés, Piluchiña! ¿Non sabes qu'están as ánemas de jionllos, hastra qu'así o fagas?

Sempre a piedade, remexendo n-as suas almas sollosas! Así: e pra especificar o mal xeito d'un enferniño, caxque morrente, topan istas tres parolas lumiosas:

—Está n-a Pasión!

Isas poucas falas, abondarían pra responder ós que negan qu'a léngoa de cada rexión, é filla lexítima e úneca, das almas dos seus habitantes. «¡Está n-a Pasión!» Isas verbas, curtas e sentidas, nascen soyo en Galiza: non s'acrimatarían d'alen: a prenuncialas d'outro xeito, deixarían de ser un amor, envolto n-un asubío de misericórdeas: unha istrana xuntanza de lembrares diviños, con delores humans.

Dixen qu'a nosa muller apartenía por enteiro ó seu home é os seus fillos? ¿Qué lles daba o curazón posto en dous anacos? Istón a muller da nosa terra, leva dous curazós drento do ₱peito; porqu'esa mesma esposa-nai, corre, cás d'un seu veciño, c'un feixe d'herbas odorentas, (qu'a coronizan con gallas vizosas), pra lle alear un meniño, esmorecido: e cando no auto de xantar, peta un vello á porta, dille ós seus: «Dalle este cantizo: ¡correi! Lévalle esta cunquiña de caldo quente. Non teñas mayola, cando Deus nos visita. ¡Alabado sea Aquel Santísimo Siñor!»

Nas nosas «aldeas» non hay horfos. pódese afirir netamente. Ó derradeiro laído d'unha nai morrente, responde sempre o xeneroso batemento d'outro curazón de muller: e a nai é reemprazada por unha sua hirmán; sua sobriña; sua veciña; unha istrana, calqueira. Sempre abrocha unha nai, pé d'aquel rapaz, falto de consolación: d'unha bicada d'amor. N-istes casos, abonda qu'a muller galega, mainña... solermeiramente... dígalle ó seu home:

—E... ¡bueno!... ¿Qué ll'habemos faguer: N-é verdade, tí? ¡O probiño non ten a naide n-o mundo! Deus arrede ós nosos, de cair n-o abaixamente d'isas desventuranzas. ¿Non pensas como eu, qu'onde xantan tres, xantan catro? ¡Miña vidiña! ¡Quén terá callo pra o deixar ós corvos!

E o fillo istrano, entra pol-o quinteiro, antr'o choutar algueireiro dos mais rapaces. Co iles parte pan, leito e amor. N-un dos meus vraneos en Oleiros, (un dos mais bizosos curros galegos) puiden atestar este feito, ó meu vagar. Rosiña, unha rapaceta de cinco ou seis anos, despertou sen nai, un día: escadasí: non podía fuxir do seu vividoiro: quedábanlle *deberes* que cumprir: bolito, velliño, percisaba quen gardase a xubenca: quen alcendese o lume: quen pelara n-as patacas. Rosiña quedouse n-a casa: mais non hoɹbo alma de muller cristiana que lle non botase mau cando os facedillos iñan mais lonxe qu'as suas probes forzas. ¿Queredes outra proba da suprema grandeza da alma-nai, galega? ¿Quén recolle n-a arquiña, ós fillos «de naide?» ¿Quén alforxa n-o seu própeo pano a zarabea que alguen deixou cair n-a lameira? ¿Quén enxoita co'il, bágoas estranas, e brinda o seu sangue ó sedento? Aqués que percisades antiolleiras pr'alucar o bén e a vertude, adiantareivos a respondere que tales feitos teñen seu fundo e seu vínculo, n-un mesto intrés. Contra da vosa ideia, afírovos, qu'houbo tempos, en qu'ise intrés chegaba tarde e mal ás maus das novas nais; (¡benedecidas elas!) e os crianzos non se resentían d'elo: antes escarapolábannos, e arren dos seus, se criaban, durazos e témoros. «Peladiños a uña» (como dín, montaña arriba). ¿Cantos d'ises rapaces tornaron á arquiña, cando unha mala adeministración, furtoulles o seu? ¿Haberá quen diga que se buscaba n-iles unha axuda pra o tempo por vír? Marraríalle a pacencia a quen tantos días contare por diante, dando pan, vestemento e leros, pra recoller, caxque n-a vellez, a volta da esmola! ¿Non será mais sán, e mais xusto, coidar qu'aquelas almas santas poñan un pé no camiño da Groria, a retornar c'un fillo mais n-o colo: a devolvel-a liberación a un opreso: as festas: o pan da y-alma, a un desagarimado! Cantas veces ó morrel-o patrón, quedou a casiña choida, e baixaron a vivir n-a sobeira, mantidos co'as barredallas do pazo! ¡Preguntaille a esa muller, se, soyamente, emerxiu n-a sua testa, o pensamento de trizar un grilón da cadea! O alleeiro, sigue sendo fillo: comerán pan de sémia, amasado co'a segunda peneirada do trigo, tan mouro como a sua fada; mais ela tremará da vida, cando teña que convertil-o seu corpo en aceirada ferramenta, co'a que afuraque a terra, día e noite, en demanda da códea que ha sostelo! Non coidedes por iso, que n-os campos galegos a morte aseñórase dos famentos. Isa é, repito, unha das grandes condicións da alma galega: a caridade. E sendo ese don, un herdo grorioso; y-estando inda mais vinculado n-os dous seisos: ¿Cómo alcanzades, os bós galegos: os galegos de raza, qu'haxa n-a nosa terra quen aldraxe á muller da Rexión; qu'é algo, así, como aldraxar a Galiza inteira (¿Fora ela

tan sentida e tan doce, se non tivera alma de muller?) n-a persoa da sua própea nai. Esquirto este meu pequeno travallo, en Marzo de 1916, cómpreme angadirlle alguhas liñas, n-o punto en que s' engaduxa co' a «caridade cristiana, n-as almas galegas», pra deixar ben fundada a sentencia de que a nosa muller non é, nin nunca foi; nin será xamáis, a que retratan alguns libros qu' houbera de queimar o seu autor, dinantes de qu' eles traspuxeran as lindes do terruiro própeo. Non abonda ós homes de anovado spritu, con decir cousas lindas, nin con sabelas dicir a xeito, pra qu' a sona qu' apañan seia honrada; a honorabilidade d' un escritor estriba en arringarlle a verdade á natureza: se pinta do natural as suas creaciós han ser ritratos; os seus contos, hestorias; agás que deixe correl-a sua pruma pol-os campos da fantesía, e fágao atestar en sí; pra non faguer rexurdir a redor da bendita terra que pinta, o delor dos seus, e as malicias dos estranxeiros. O perigro é maior, canto maior é o renome do escritor, qu' así s' asaña n-o própeo lar, finxindo fantásticos xeitos de mulleres noxentas, que, sendo galegas, é inda mais. seus namorouzos, han poñel-o pé n-un celeiro, diviñizado por unha nai; por unha hirmán; por unha amada muller santa. Alí, ond' elas alentaron, empezoñará o ar a zoada do vicie, mal chamado de orixen. En Galiza non conoscemos isa pecumia, e se eses señores escritores tiveron a mala fada de tropezar unha píntiga, n-o seu camiño, (culpa d' iles será, porqu' o manzainllo non mata senón á aquiles atordoados que trasbayan á sua sombra) teñan a boa concencia; a caridosa xenerosidá de non lle tecel-o berce antr' as verdes follas da rosa da silva. Fora, e lonxe da miña terra, demandáronme un día: ¿Ista muller tola, que canta un dos millores escritores galegos, (non-o nomo, santiño, porque lle faguería maior recramo, e o mal caería sobre das suas paisaniñas...) é, ou non é a muller galega? Dixen a verdade: faleilles das santas honesturas do benedecido agro, e creíronno: porqu' a verdade tén unha sóya verba, e un sóyo son. Queredes conoscer a muller galega? Lide Pérez Lugín: asolagade os ollos n-os cadros dos nosos pintores (Sotomayor n-a dianteira) bén chamados «Pintores d' almas» por quen soupo furar e frorescer n-elas. Lide desfiadas en liñas d' ouro, as canciós de Noriega Varela; as venteladas salobres do gran Cabanillas; é tantas, é tantas produciós, fillas das bágoas de Rosalía Castro, e das risadas, mordentes (con sabor de salouco) do noso Curros. E non sigo nomando, porque sendo a nosa, terra d' artistas e poetas, a roga de nomes lumiosos enchería moitas páxinas: a ben de que, sen darme d' elo conta, podería cair n-a mais siñalada olvidazón.

***

A cultura é á muller, o qu' os invernadeiros pr' as prantas: ár e quentor: é decir: vida. N-iles acrimátanse todas. Esto, sempre que non falemos d' unha basta prantiña, montañosa; que morre, axiña qu' a pechan, porque vive de «libertá». E, ainda... ainda... s' a pillades moi a modiño, e vádel-a atemporando con gran xeito e mimo... poidera dar que s' afaguese, ó cabo. As prantiñas que morren, porque tampouco admiten escallo, corresponden, n-a vida, a ises velliños, abandoados, que morren co' a fame, dinantes de s' acollere a un encerro: pra eles cárcele, mortaxa. Os nenos, afeitos a correl-os campos... ¡miñas xoiñas! Dádelles bon precuro: e sen fame nin frío... múschanse, e non viven mais qu' a anduriña, estrozada contra os ferros da gayola, por coidar qu' os vai crevar co' as áas! N- iste caso derradeiro, hay que servirlles o enseño en pequenas bicadas: hay que curar do corpo, dinantes d' atender ó spirtu.

Pro... tornemos ó noso falacio. Non fagamos como o camiñante, que n-o comenzo do seu viaxe, arreda, e perde tempo e camiño, por pillar n-as gavias unha presa d' humildosas e rescendentes roseiras.

Decíamos qu' a cultura: o enseño: en todal-as suas apreciaciós de variablidades tantas, afire unha espellante somellanza, antr' as mulleres de todal-as naciós do mundo. Axuntade en Europa, unha española, unha ingresa, unha almana de alta e fidalga crase; e toparedel-o mais sán acordo de sentimentos: de ideyas: de gustos. Drento da sua relixión, isas mulleres degararán por topar unha perfeución, da que levan en sí mesmas un mais grande ou mais pequeno xerme. N-a escada da sua intelixenza natural, serán a sorrisa do fogar: a millor escolanta dos seus fillos: o lidorno do mundo qu' as acaroa. Terán (¡cal non!) as suas faltas: os seus pequeneiros ou grandes lixos; pro se nos abaixamos a buscal-o orixe, toparámolo n-o ár que respiran: n-o defeuto ou vicie qu' é vicie da sua nazón. E a muller será un tantiño farota, en Almañia; cobizosa pr' ós seus, en Ingraterra; en España endebre n-as suas ideyas; en Francia,.. un avión que canta ou chía tod' o día, brincando de ponla en ponla, porqu' o seu fado ll' ordena non asental-o pé, nin tel-o bico pechado mentres haxa n-o seu redor arbre d' onde bulir, ou sol ó que lle botar copras... Axordade os ouvidos ás difrentes falas; e as

Na mesa de pedra qu' está arrentes da cruceiro pousaron unte, pra batarlle o reposeo, o corpo mocio d' un rapaz que ven do servicio.

Na mesma mesa sentouse, ese pol-a tardiña, un estudante de crego, pra cabiliar na moza do pano vazo que lle roubou a vocación.

A lua está pendurola da ponla d' un pino e ó lonxe oxúlan un ulalá cheo de saudade.

CASTELAO

xosgaredes hirmans, pol-o aspeuto esterior: pol-o traxe, e hastra pol-a fidalga presentación. A raza lucirá seus distingos, n-o coor do cabelo; n-a brancura da pel: n-o grandor da man ou do pé: pro como se fosen hirmans, peitearán, vestirán e calzarán d'igual maneira. E inda se antr'abrimol-a porta do maxín; do eido das nosas vidas, n-aqués enxidos, anovados con terras diversas, atallecerán as mesmas frores e rescenderán iguales arumes. Os libros de madame Bremen, orixinariamente escritos en Suecia, son cintilizacións do sol que quenta, xeireando, tod'á terra. E posto que levamos longa xeira de seriedade e a muller galega ha sorrir n-o pranto, e ha chorar n-as ledicias, como s'a sua vida rezásese n-un rosario de risas e bagullas alternantes, acouguemos un istantiño o noso viaxe pol-a alma da muller galega, e reviremol-a ollada por riba da verdadeira natureza mullereira, tocando as cunchas e o pandeiro n-a festa d'ise antroido qu'ofresce a o mundo, un fato d'atoladas revolteiras, que xogan a os homes, entoñando a própea diñidade, ou trocándoa por un *coto*, de mais, ou de menos. Ríamos das sufraxistas ingresas, alumiñando un curazón d'home, n-o seu endebre peito de muller. Ríamos d'ise espanta paxaros, qu'ergue os brazos n-o alto, e móvese, e se descadrila... e s'o palpades de preto, non é mais qu'unha máscara armada sobre un menicreque de táboas, e cuberta por mal prendidas roupas de muller. Un día... o sopro do bon sentido, espallará a befada armazón, e os paxariños, tranquíos, alimentaranse co'a semente d'amor que Deus permitiu sembrar n-os sucos da vida, e que trataban d'arrebatarlles aqueles fantasmas carnavaleiros. Botemos: botemos a ollada n-ise fogar sen lume: n-ise niño valdeiro: n-o vivideiro d'unha «sufraxista». S'é solteira... ¡miña almiña de Deus! Xúntanse pecado e penitencia! A teteira ferverá ó morno; pro non busquedes cousa que de preto, ou n-o aleixo, poida albendar os ollos nin o curazón. Dádelle aquí a bágoa, qu'os demanda a vella nai, abandoadiña e tristeira: ás frores que se muschan n-o quinteiro: ás prendas de roupa sen betós: a o polvo, qu'apousa sobr'os trevellos, con ar e direitos de vello señorío. Falo da crase media; pois s'a muller dispón de medios pr'adiquirir unha boa e xusta insiñanza, d'esperar é que se libere da praga sufraxista: s'é probe, percisa tempo e ímpetus pra traballar, fora do alcance d'isas bravecidas tolemias. Poñamos a sufraxista ingresa antr'o número de *vitimas* que fai a neurastenia: según a trato no meu conto «O mal d'hoxe».

Concruyo das anteditas razós, engaduxadas lixeiramente; que pra estudial-a muller de calesqueira país, n-o respeutive a o seu ser relixioso, moral, imaxinativo e social, menester é tomala alí d'onde non-a infruyan as riquezas, limando e abatendo males xermes ou asprosidades de carauter; ni na aqueloutren traballos e coitas da miserea. Abesullemos, pois, a muller da crase medían, n-as vilas: e dempois, á derradeira, pra tomar todo acougo e tranquileza n-o abogoso estudio que lle compete, deteñámonos n-a analizazón da muller do campo. Natureza enxebre qu'amostra sinxelamente todol-os potentes tesouros da sua urdime. Ende chegando a isa albendadora premisa... avalarei un istante dubitadora da potencia do meu sprito e da miña pruma. ¡Velai o valedeiro estudio da muller galega! Compenetrada c'ós seus doores: (que son os dores d'unha hirman) vivindo longo tempo, a sua vida de nenas grandes, sinto qu'a miña y-alma leva inxerto o fado aldeán, e que podo decirvos, n-a miña santa doutrina da verdá: «Eu as conozo bén, e pódoas ritratar d'alma enteira! Podo espellar a sua, cal s'este branco papel, gardase, pra elo, as marmuxantes augas do regueiro. Podo n-o loitar de calqueira dúbida morriñeira, amostrarvos a miña, qu'é «alma aldeana de muller galega». Pro... terei eu atrevición pra dispir unha y-alma? Escadas!... ¿Saberei faguelo? As xentes admiran n-un cadro, ou n-unha estauta, a desnudez d'un corpo, s'o alforxa, o arte n-as suas frores diviñas: pro ¡ay d'aquel que deshonesta d'un tronce, corpo e arte! E se tals reparos nos opón a materia: ¿Qué pruma non ceará, medoñenta, dinantes de tirarlle a unha y-alma a touca n-a que envolve o segredo de doces sonroxos, recibidos pol-a muller, da mesma man dos anxos! Soyo istonces, sentireime cobizosa. Quixera qu'a pruma d'un Valle-Inclán guiase a miña; ou deseara dibuxal-a muller dos nosos campos, con liñas d'iste meu curazón galego.

A muller galega, n-a vila

A muller en Galiza, é a pedra cimental d'iste pazo feiticeiro, que nomamos «milloramento de crases»: é dicir: progreso. A muller que s'adica a traballos bastos, non pirmitirá xamais, qu'os seus fillos medren n-a mesma condición de servo mártire. O caletre astrúciase, pra supril-o diñeiro. S'ela axuda ó seu home n-os oficios mais ruins, as fillas, deprenderán n-un taller de costura: os fillos, farán recadiños n-unha tenda: e mais tarde, s'a sorte n-ós alumiña, emigrarán, n-a rebusca de medios qu'os arreden da fame.

N-a crase median, a muller, n-o anterior sentido, pódese e se debe considerar o ímpetu qu' alenta e move a man do home n-o sostenemento dos andros onde s' asenta a deusa «familia». Contareivos un exempro, d' antre a milleira de casos, n-os que fundo esta miña expricación:

N-aquela parexa feliz qu' albendaba dous nenos como soles, ela rexía e dirixía unha escola: él, astruciábase pra ganar un bó salario, n-unha oficina do Estado. Satisfeitos do lote que Deus ¡lles aparara, nada mais cobizaban, e vivían satisfeitos e tranquios: pro, asegún medraban os fillos, a nai dicíase qu' aqueles rapaces, aguixados e alentos, percisaban un mundo, ben outro d' aquel en que nasceran. A natureza colmáraos de dons, físicos e morals, y-ela non sería madratona da sua própea natureza. E... partiron os fillos, pra seguir carreira militar n-a gran Escola de Toledo.

Todo marchou bén, ó comenzo: mais as contas d' enseño e outros gastos dos pícaros, medraban: medraban como s' o demo, a tergo sempre, pr' atrapar as boas almas, n-o camiño do sacrificie, collera e tirara do cabo d' aquel enredixo. Enfermou o pai: (cicais canso de maxinar n-a sua santa tolemía; que era inda ben a toleiría d' unha probe nai!) traballaba pouco, e por tanto, pior pagado. E aquela muller... ¡Galega pra non ser subrime! non dormía, ¡nin vivía, nin alentaba, por achegar aquel diñeiro ben ganado, que había convirtir os seus fillos, en hirmans d' armas d' os mais principales rapaces do país. Atorada, aguixarradal-os ollos pol-o trabalio nouturno, e o espirtu canso pol-a loita esgazadora, rendiu espirtu e corpo, deixando sen nai. ¡Pro con carreira militar (¡!) ós seus fillos!

No-na alpuerudes! Sucumbiu; mais foi amor que dobrou n-a coitada, a balanza do reuto e bó doutrinar!

A nai, n-a miña terra, parte o seu curazón en dous anacos, e dá un a os fillos, e outro ó seu home (o dono de vida e alma); e como naide alenta, sen curazón, albérxase ela n-o que con tal supremidá distribuiu, dend' o irto señoriaxe do seu souril amor!

D' ista subrimidade, nasce a potencia valedeira do espirtu e do curazón, galegos. No-na busquedes n-o suxeto, senon n-as veas, que conteñen, c' o sangue, golfaraus de lume inmorrente: no degaro dozoso que n-el imprimiu este eterno sentir d'unha nai galega: «¡adiante!»

Mais ou menos rica, mais ou menos probe, a nai galiciana, dimpois de soñar un porvir pr' os fillos, técello con realidás; posibres, a xeiras: a xeiras, imposibres: que «imposibre» siñifica «impotencia de medios pra lograr un fin»: e a muller galega leva n-o peito un medio, ant' o que cean medoñentas todal-as negaciós: o amor. Pra ela inventouse o falácio do mundo: «Querer é poder». Ela pode sempre, porque sempre quere! E se Galiza ve n-as mais altas cumes ós seus poetas, ós seus artistas, ós seus políticos.... é porque—esceución feita d' os menos, qu' herdan talentos e aloumiños da sorte—os mais son fillos... ¿das suas obras?... ¡non! Do impeitizo d' unha nai, mil veces amorosa: forte: ¡santa! Mél e frores da y-alma, misturadas ó aceiro e ó incenso da voluntá.

E antes de poñer punto ó meu humildoso traballo. tirémol-a touca derradeira qu' encobre ainda a y-alma da muller galega; e a semella do que tira a cubrición d' un cadro, corramol-o lenzo, e deprendamos a estudiala n-o vivo: n-o enxebre: mostremos a muller do campo, tan sinxela com' as frores c' os arumes que coronizan a Galiza por reina das galanuras da natureza!

A verdadeira muller galega

...Asubía o vapore n-o silbato do tren. Corre éste, persureiro, por s' aleigar das aerniadas soedades casteláns, e, lonxe, resurxe miña Galiza, e o seu traxe de fieitos e frores, semado de fuia, pedrería, sospensa n-os terreos; n-os árbres; n-as roseiras! Sedentol-os ollos do seu reoerdexemento, que fravescea n-os gromos dos toxos, asoláganse n-as searas: van seguindo o crecemento dos árbres (porque non é un impeitizo fantásteco; senon que todos adivertiríades que soyo os nosos árbores logran o seu altor natural). ¡Albendáivos, olliños c' ós mil sonrils coores con qu' a luz vos festexa e aloumiña! ...¡Sinistro, noso Ceu!... ¡Azaro a o maldizoso saloyo! Iste azul, é o do manto da Virxen! E o espello en que se refrexan as pulidas e xeitosas «Non m' esquenzas». Tanto valdría dicir que son sinistros, ou zalógobres, istes feixes da venturosidá dos ollos, que nomamos: pinos, castiros, olmos, abeneiros! ¡Sinistra nosa vida! Os qu' así falades, enfermos do spirtu, nin víchedel-o arco da vella, asentado en Conduz e Iñás, (Oleiros), nin vos contaron nada os merlos, brincando n-o mes d' Abril, tras da agarimosa compaña; nin sondes diños de lïr o sagredo mistéreo dos campos galegos!

Arrédome do meu ouxeto e quédanse, no aleio, as miñas ánseas por vos dar a conoscer a nosa mulleriña.

Decíavos qu' ende chegando a Galiza, brinca a ledicia n-a miña y-alma: e quixera repartila con todo aquel que chora, morriñeiro e saudoso.

Tral-as promeiras sevas galegas, amóstranse algunhas rapazas: en xustillo: saya roxa, e sabelo: grandes ollos: longas trenzas: ollar manso. Os «pícaros», con rizosa caveleira, loura, e ollos tan... sinistros... como o Ceu, qu' espellan! Soyasmente, habedes d' ouservar, qu' asegún corren os anos, ollos e cabelo apardúxanse: ás veces hastra trocarse en cabelo e ollos negros. Fantesías de raza, que n-un soyo tipo, quér luscir todal-as variablidás da sua nunca desmentida lindeza.

Buscade unha muller todo ó redor da terra que, pol-as linduras honestosas, e o seráfico recollemento, tome a filiación d' unha Virxen, s' a poñedes sobr' un altar, co as mans cruzadas sobr' o peito. Se non-atopades, vide ás montañas galegas. Ollade, preto, istas feguras graves e sereas, que somellan pintadas n-o maxestoso vidro d' unha Catedral. Non é solermeiría: qu' a muller solermeira, fixa decote, os ollos n-a terra, pra enfoscar ás xentes ó seu pensamento segredo: e a muller galega brindavos sempre o seu n-a limpa ollada: é, bén o contrario, un certo aquel, inespricabre: un xeito que non apartenece a naide: é seu, própeo. Tarda, ou presureira, hay n-a sua marcha unha gravedade, que ll' imprime caráuter: e a muller d' antiguidá: repousada: tranquia: segura de si mesma. Y-esto non-o adiquire c' ós anos: moi rapaza: bén noviña, ten a mesma soberba dereitura.

Conmigo pensaredes todol-os que conoscedes Galiza.

S' a sorprendedes n-a fonte, erguendo sella ou cántara... Rebeca pillará seu lugar n-o voso spirtu. S' a ouides espricar ós pequeniños o «por qué» das frores, dos árbres, dos alustres... maxinades, e maxinades bén, qu' un tal altor d' entendemento, sen enseño qu' o desengaduxe, topou n-o camiño un escolante feiticeiro e grande, qu' a leva pol-a man, y-en xamais s' arredará d' ela! A natureza en Deus.

Duas liñas tecen a y-alma da muller galega: pasión e sacrificie. A probeza: a misérea mesma, non-a espavece por ela. ¡Pro que non-a coneszan os seus! Casa c' un home probe: ás veces... mais probes qu' os paxaros, non contan c' un berce ond' arrolar o seu promer gromo! Ricos son, c' o lote d' aloumiños con que lles brinda seu amor! Pro cando aquel amor abrocha n-un fillo... tórcese drento do peito, e chámase «sumisión qu' o fado!» El, emigra, deixando da banda d' acó, canto bó ll' aparara o Ceu! Ela... ela vai ser «nai, galega». Ela garda todal-as meluzas da muller, pr' o fillo, e suprindol-o pai que lle marra, sacha, carreta, poda, inxerta! Trema da vida, e baraxa c' o gando! E a chegar, acorada, d' unha vindima, d' unha esfolla, d' unha amurrada, pilla n-o sobrelume da porta ó seu encantiño: érgueo, hastra por riba da testa, e apértao e bícao, e deixa sair tod' a mulleriña que ten n-a y-alma, en falacios de docisma e santa amorosida! Un extranxeiro qu' a ouvise, sen vela, diría: Ise canto é un repique de Groria: ise istrano reiseñor... ¡É unha nai! «Meu queridiño! Encantiño dos meus-ollos! ¡zaranduxo! ¡meigo! Amore da miña vida! ¿Chorache, meu bén?... ¡Xa está eiquí tua nanaiciña! ¿Qué lle fixeron a o meu neno? ¿qué? ¡Espello da miña y-alma! ¿Dónde está o pai do meu neniño!»

Muller-nai, galega! mil veces benedecidos teu amor, tuas tenrezas: a tua fala cuasqne diviña!

Ela vai mal mantida, e pior vestida! Ela sofre! Pro seu fillo ten mantenza, e o frío non fará aterecel-as suas carniñas, namentras ela alente! Pra él: pra eles os seus cantares, as melgueces do seu sorrimento!

Cand' a vida decrina: cand' a man non trema da peneira, nin da roca, leva n-ela a d' un neto, mentres outro lle tira do mantelo, e o mais novo agavia hastra s' alberxar n-o seu colo! E sempre a fé guiando seus dedos sobr' a frente: sobr' a boca: sobr' o peito dos seu anxos queridos!

Din qu' o menos sabido dos nosos labregos, poide loitar en caletre, c' un abogado.... ...Quén ll' asopra n-o ouvido as astrucias? ¿As sentencias? Cuasique sempre, a dona: a nai: a filla! Ela, tan doce: ela, que n-as longas noites da invernía, cabe o berce do rapaz, que durme, cose, fía, ou debulla. ¡A lembranza d' alen, avalando, cando sopra o Setentrión, sinando, sempre qu' a lucencia d' un lóstrego alumiña o anaco de Ceu, antre visto pol-o vieyo! Pillando por baixo do pano e o xustillo, e apreixando n-a man, lembrosa, unha venera que lle mercou «o seu», antes d' embarcar, pra qu' arredare da envexa: mentres sorrí o sol n-os seus ollos, e atallecen todal-as roseiras do mundo, sobr' os beizos, que marmuxan, axordando o própeo espavecemento:

—¡Cala e durme, meu anxo!... ¡Estou eiquí!

FRANCISCA HERRERA E GARRIDO

Oleiros, Marzo 28-916.

DO NOSO TEMPO

O SILENZO DAS MUSAS

Fai xa algús anos qu' en periódicos e revistas atópanse de vez en vez artículos doídos lamentando a decadencia d' as artes n-istes nósos revoltos días.

Por outro lado as críticas teatrás, as reseñas d' as esposicións, y-os comentarios que sobre novelas e literatura xeneral aparecen diariamente n-a gran prensa dan casi sempre as mesmas notas esconsoladas. Dramas sin nervio, comedias sin lóxica, pinturas sin vigor, novelas pesadas com-a lousas, versos sin xenio. Y-en todal-as manifestacións artísticas y-a pesar do vasto da produción, igual falta de vida e de fortaleza o mesmo decaer morredizo, a mesma sensación a valeiro y-a mol.

E non digamos qu' as condicións dos tempos non son axeitadas pr' ó desenvolvemento das artes. Vilas grandes e poboadas com' a nación, o diñeiro espallado d' abondo por maus sempre abertas pra gastalo, gosto pol-o luxo e pol-o bóo vivir, mercados tan extensos qu' abarcan o mundo inteiro e por riba d' isto todol-os principios e todal-as ideias en crisis co-as fumaradas y-o estrondo d' unha guerra chea d' horror atrás y-a sanguiñenta aurora d' unha revolución por diante. Con bastante menos e por bastante menos, escribiu Milton, pintou Leonardo y-esculpiu Miguel Anxel. Porque sempre n-os momentos críticos da humanidade cando tivo lugar unha gran transformación n-o seu espírito e n-as suas creencias as musas cantaron máis alto e soprаron n-as mentes dos filósofos, fixeron saír rimas dos corazós dos poetas, guiaron a man que leva o buril ou que manexa o pincel.

Cand' o budhismo exaltou a calma fonda da India, cando entr' os mirtos da Atica e sobre das augas do Exeo os gregos loitaron pra salvar o Ocidente, cando trunfou Roma, ó predicar Lutero, ó falar Mirabeau as artes axudaron a-os rebeldes, defenderon a-os caídos, foron a veces unha bandeira pra loita e sempre un arma que golpeaba e fería ou un escudo que amparaba e protexía. Y-agora n-iste argugullar d' un mundo que fai auga entr' as emocións do pasado y-as inquietudes do porvir as musas calan ou cantan tan baixo que casi non ouvimos as suas voces.

Y-en non creo qu' iste silencio das musas sea provocado por unha casi total ausencia de xenios ou por un rebaixamento xeneral dos talentos artísticos. Non. A causa hay que buscala n-o púbrico, n-a indiferenza, n-o tope da atención que a sociedade dos nósos tempos presta ás cousas do arte. A xente compra as obras dos líricos, acode a o teatro, vai ás exposicións, pro fai todo isto sin fe e sin antusiasmo n-o mesmo estado d' esprito con qu' os paganos do tempo de Simaco iban a-os tempros dos dioses e' o ideal perdido y-o corazón valeiro.

Comparade a nósa época con outras que xa pasaron; c' os lumiosos días da Provenza en que ser poeta era selo todo y-en qu' os bos cavaleiros que voltaban de pelexar c' os mouros deixaban c' a sua mau farta de fender testas de infiés cantara o sol y-o ar da sua terra y-os belos óllos y-os brancos dentes da sua amada, y-os anos do reinado de Luis XIV n-os que Scarron soilo por sere poeta rubiu tan alto que deixou a sua viuda en condicións de poder ascender da mau do Rei as gradas do trono da Francia. E n-a Inglaterra d' Ana Stuard en qu' os graves ministros da máis mirada das nacións honrábanse aparecendo n-íntima amistade c' os poetas do seu tempo. E n-o 1830 cando crásicos e románticos andaban a paus e batíanse en duelo en todal-as grandes vilas da Europa por causa d' un verso ou d' unha comedia. E ainda n-os tempos d' onte cando escribían Zola e Echegaray e pintaba Degas ¿quén non recorda aquelas discusións interminables sobre o realismo y-o impresionismo?

Acórdome ben de que sendo neno iba algunhas veces levado por un vello parente a unha tertulia que se reunía n-o casino da vila en que nacin y-acórdome ben do qu' aqueles apersoados señores poseídos todos iles dos demos asoballantes d' a caciquería local facían casi sempre un paréntesis n-as suas pláticas políticas pra falar apaisoadamente d' un coadro ou d' un libro.

E ¿quén fala agora fora dos profesionás, d' istas cousas que de día en día perden a importancia y-o intrés?

¿Quén vería de se quital-a vida ou de se meter a ladrón como fixeron moitos mozos do tempo de Goethe e de Schiller soilo por ler o Werter ou por haber asistido a unha representación dos Bandidos? ¿Quén sería levado hastra o heroísmo pol-as estrofas d' un canto com' os gregos de Tirteo?

Naide, seguramente naide. Por qu' as artes qu' unhas veces recollen e dan forma ás aspiracións da humanidade y-outras descobren e poñen á vista horizontes nóvos e provocan n-os espíritos nóvas inquietudes e deseios, precisan qu' inquietudes, aspiracións e deseios alenten en xerme n-os corazós ou teñan esistenza n-a concencia d' os homes.

Y-agora n-istes días en qu' as relixións perderon a sua fecunda agresividade caídas pra se

nunca erguer as ideias de libertade e de xustícia universás qu' encheron o século derradeiro, imperante e prauticada a filosofía d'aución forte, dura e brava pra conquerir somentes o ouro y-o poder, tendo por ideal coleitivo un ideal de milloramento material, cuasi morta a espranza da prefeución moral, os homes non poden ouvir o canto das musas que falan con parolas que n-o entenden, ou que si se poñen ó ser da vida son como ela grises e chaízas.

Un meu amigo, home de vasto talento e vasta cultura con quen eu falaba d'estas cousas, decíame fundado n-a importancia que van collendo entre nós a danza y-as artes decorativas d' unha evolución retrospeutiva do gosto artístico que cecais voltaría así as primitivas manifestacións do ritmo e da coor.

Ogallá sea así pero eu creio qu' os púbricos qu' enchen os teatros onde os bailarís d' hoxe danzan as suas pantomimas van alí soilo pol-o pracer dos óllos e dos oídos. Van buscar un instante d' esquecemento, a deixar qu' o esprito folgue, non a facelo entrar n-a alma do espentáculo pra que con ela vibre e chore e ría e trema.

Non, non busquemos nos nósos días qu' os homes queden encadeados c' os cantos das musas; crebou o fío qu' as levaba hastra o seu curazón e xa non poden chegar a íl.

Pra encher o sentimento de patría, úneco que misturado con baixos intreses e baixas paslós vive entre nós como soilo ideal basta un pedestrista ou un equipo de basse-ball.

E verdadeiramente pra os nósos tempos hay d' abondo.

FLORENTINO L. CUEVILLAS

OS HOMES, OS FEITOS, AS VERBAS

O NAZONALISMO N-AMERECA

Únha xuntanza da «Mocedá Galeguista d' Ourense» asistiu o ilustre pedagogo, enxebre galego e querido amigo nóso, D. Inacio Ares de Parga, o que coma embaixador espirtual de todol-os galegos residentes n-a República Arxentina, que pensan e sinten en galego e se intresan pol-o desenrolo das forzas inmanentes da Raza, manifestou o agarimo con que son acollidas as nóvas do labor dos que arelamos que Galiza sexa outra sen deixar de ser galega, ofrecéndonos, desde logo, a sua compreta axuda.

Moito nos prace o ver qu' alen do mar hai homes que pensan do mesmo xeito dos que teñen xurado ser dos «bós e xenerosos», e non se deixan engayolar pol-os farsantes *regionalistas sanos y bien entendidos* autores da crasificación: *caciques buenos y caciques malos*, qu' esprotan o falso hespañolismo das aves de rapiña y-o «mal du pays» dos analfabetos con letras.

A SAGA DO CABALEIRO DO SAN GRAAL

É o derradeiro poema do nóso compañeiro e irman Ramón Cabanillas, qu' o leeu n-a inauguración da Seición de Literatura y-Estoria do Ateneo de Vigo, da que é o Presidente. O que co-este sinxelo e manífico poema, verdadeira *saga galega*, veu facer o Poeta da Raza, foi recabar pra nós a groria do Graal, ergueito ó ceo n-o cume do Monte Cebreiro, verdadeiro Monsalvato da leenda, e remachal-o nóso entronque, perdido dend' o tempo dos *Cancioneiros* e dos *Romances vellos*, co-as tradicións céltigas da Táboa Redonda que nos pertencen de díreito. Ninguén con máis títulos que quen levou máis outo o clamor da Terra Asoballada, podería entrar com' oficiante n-o Templo augusto qu' erguera Xosé d' Arimatheia, o Templo ond' o San Graal agarda a chegada d' un prometido Perceval que siga o camiño que n-a saga do Cabanillas leva Sir Galahad.

O trunfo do nóso irman foi imenso. A sorpresa y-o encanto d' aquela evocación feriu fondamente os espritos dos qu' escoitaron a saga que viu a comover n-iles o sentimento de galeguismo ascestral que todos levan n-a y-alma.

PRIMITIVO R. SANJURJO

Áchase antre nós por pouco tempo, o máis discutido dos escritores galegos. Primitivo R. Sanjurjo, que é un caso fiagrante d' arredismo individual, chegou pol-os seus merecimentos a desempeñar unha cadeira de Literatura hespañola do século XIX n-a Universidade d' Ithaca (New-York, E. U. d' A.). O autor soado de *Las Mesetas Ideales*, que soupo levar xenialmentes á escea, n-a sua traxedia inédita *La Princesa Legedia*, un celtismo d' ensono da Ar mórica irmá, que latexaba n-os *Queixumes dos Pinos* do bardo Pondal, y agora volve rexurdir n-as nóvas producións do Cabanillas, non podía por menos senon contribuir á nósa obra galeguizante, cedendo a NOS as primicias d' un libro úneco e cheo de sorpresas que tén composto.

Sanjurjo é ademáis pra todos nós un eixempro vivo de persistencia, de fe n-as propias forzas, e n-as propias conceucións estéticas, sin a máis pequena concesión á estulticia da época nin do ambente. Sanjurjo non é somentes un gran caraute inteleutual, senon un gran caraute moral. Reciba o nóso homaxe fraterno.

XXXVI ANIVERSARIO DA MORTE DE ROSALÍA DE CASTRO

O día 15 do mes de Xulio celebrouse o XXXVI aniversario da morte da nósa Rosalía.

N-Ourense a «Mocedá Galeguista» tívolle unha misa e responso pol-a sua y-alma. N-o do-

micilio social estuveron póstas n-os balcós colgaduras de loito.

Además, o xornal *El Diario de Orense* puxo á disposición dos nósos irmans as suas páxinas e fíxose un número istraordinario co-as máis autorizadas firmas do nazonalismo ourensán.

O homenaxe, homilde d'abondo, coidamos que será o pirmeiro paso que dan os grupos nazonalistas pra istituire n-iste día a festa íntema das Irmandades, xa que foi Rosalía a eisaltadora da Terra, a que fixo latexar as pirmeiras arelas de redenzón n-o peito dos «bós e xenerosos».

O DÍA DE GALIZA

Tamén o 25 d'ise mesmo mes, festividade do nóso patrón San Yago, celebrouse'en toda a nósa Terra o día da Patrea Galega. N-ista capital, n-o domicilio da «Mocedá Galeguista», izouse a bandeira galega e a petición d'isa entidade puxéronse bandeiras n-algunhas sociedás.

N-o concerto que diu a banda municipal n-a Lameda tocouse programa somentes galego.

Foron moital-as tarxetas postaes e telegramas que se puxeron n-ista cibdade saudando a entidás e particulares n-o Día da Terra.

A igoal que n-Ourense o Día de Galiza celebrouse n-as catro capitales galegas e pobos importantes, ficando xa consagrado d'un xeito definitivo com'o Día da nósa Raza.

«NÓS» N-O CARBALLIÑO

O día 24 tivo lugar a inaguranza do Asilo que fundaron no seu pobo do Carballiño os irmaus Prieto, e púxose a pirmeira pedra do moimento qu'en dita vila s'erguerá en honor dos fundadores. O capital donado pra soster o Asilo, produce unha renta anual de 65.000 pesetas, qu'ascenderá a 80.000 así que acabe o usufruto istituído por D. Severino Prieto Pereira n-o seu testamento. O patronato do Asilo estará costituído pol-o Bispo d'Ourense, pol-o Alcalde do Carballiño, pol-o Arcipreste do distrito e pol-os irmaus D. Leandro e Frai Xan María Prieto Pereira.

Con motivo de dita inaguranza, oficiou de Pontifical o Bispo de Lugo Ilmo. Frai Prácido Anxel Rei Lemos, o que n-a plática que pronunciou, alusiva ó auto, manifestou que «n-a sociedade son solidarias as partes qu'a compoñen» revelando d'iste xeito ter unha visión modernísima do direito de propiedade.

GALICIA Y EL REINO DE LOS SUEVOS

pol-o Dr. D. Marcelo Macías

Orense, 1921

Co'iste home eminente y-eixemprar, Galiza inteira ten contraída un débeda de gratitude, débeda qu'o pobo d'Ourense precurou pol-a sua parte ir principiando a faguer paga.

D. Marcelo Macías quer recabar pra sí com'unha honra o ser galego, quer qu'o teñamos por nóso, y-homildosamentes aduce pra elo razós estóricas, d'esas que somentes poden convencer ós eruditos, cando non precisaba nada d'eso. Quen coma il consagrou a Galiza todo o seu esforzo y-o seu xenio, quen coma il esaltou as grorias d'esta Terra e n-ela realizou un labore d'investigador, d'escritor e de mestre que deixa atrás de sí fonda siñal n-os espritos dos estudosos, pensamos nós que pra ser tido e querido coma galego nos nósos corazós, e mais tamén n-o curazón segredo da Nai Terra, non precisa ter nacido n-a capital d'un dos tres conventos xurídecos da Galiza Romana. Non, D. Marcelo Macías conqueriu a cibdadanía galega por merecementos que moi poucos galegos de nacemento poden contar no seu haber. Il é hoxe unha das máis lexítemas e das máis asentadas grorias da nósa Terra.

Non imos encarecer agora nin tan xiquera a contribución do Dr. Macías á Estoria de Galiza. Ela é tan considerabel que ben merece un estudo especial. Non é o seu lugar tampouco, unha sinxela nota bibriográfica.

Este libriño, que non chega a cen páxinas, contén, ademirabrementes esposto y-escrarecido por unha críteca sabia e rigurosa, *todo o que se sabe* tocantes á época dos Suevos n-a Galiza; todo o que se pode sacar das duas fontes únecas que fican d'enton: o *Cronicón* d'Idacio, y-a *Estoria dos Suevos* de San Isidoro de Sevilla, fontes qu'o Dr. Macías ilustra cos seus fondos coñecementos epigráfecos e numismátecos e coa sua grande erudición clásica.

Con que tivéramos sobor de cada unha das fontes antigas da nósa Estoria un libriño coma iste, teríamos feito o principal pr'ó coñecimento do pasado da nósa Terra.

Insiste o Dr. Macías n-un punto moi discutido: o do divorcio y-a enemistade qu'esistiu sempre antr'os invasores Suevos y-a poboación galega. Tocantes a esto, habería que ter en conta as razós relixiosas que ó escribir movían igoal a Idacio que a San Isidoro, y-además, compre fixarse en qu'esto non s'opón á influencia étnica, lingüísteca e folk-lórica dos Suevos na nósa Terra, aparte das intenciós patriótecas que disculpan a denominación de *Suevia* empregada por algús defensores de nazonalidade galega.

Un punto de grande intrés é somentes aludido n-o estudo do Dr. Macías, pois está fora do seu oxeto: a estoria do Prisciliianismo, qu'agarda outro estudo pol-o xeito do dos Suevos. Os escritos de Prisciliano atopados y-estudados fai pouco n-Alemaña, ainda se non popularizaron antre nós. Si o Dr. Macías se decidira a emprender iste estudo, a Estoria de Galiza tería dado outro paso considerabel.

ILDARIBAL.—SOTA EL CEL
DE PARIS.—L'ADOLESCENT.
—CONTES FATIDICS.
—A LA DERIVA,

por Alfons Maseras.

Coñeciamos xa fai tempo á iste brilante escritor catalán. Foi aló, n-os tempos derradeiros do *moderaismo*, que non deixou de tel-a sua fase catalana, e logo despois n-o magazine hispanoamericán *Mundial* que pubricaron en París os irmaus Guido, baixo da direición de Rubén Darío, y-os *Contes fatidics*, un dos libros qu'agora tén a xentileza de nos ofercer Alfons Maseras, lembrannos bén as cousas d'il qu'eli tiñamos

lido n-aquiles tempos pouco posteriores á nósa iniciación literaria.

Ildaribal e *L'Adolescent* son duas novelas d'evocación estórica, a pirmeira da Tarragona ibero-romana da veira do mar clásico das trirremas douradas que viñan difundindo helenismo pol-o litoral adiante; a segunda da Babilonia do rei Balthasar, a Babilonia bíblica das profecías, enrequentada por todol-os descobrimentos da asirioloxía. Mais son duas evocaciós estóricas puras, máis do esterno que do interno, sen conflluto ideolóxico nin ético, sen esoterismo coma pod'haber n-a *Salammbo* ou n-as *Tentaciós de San Antonio* de Flaubert, ou n-os *Julianos* d'Ibsen ou de Merejkowski. E unha maxinación com'a que fixo a Villiers de l'Isle Adam escribir *Adekiseril*.

Sota el cel de Paris e *A la deriva* son libros da esperencia respeitivamente esterior e interior do autor, sendo n-iste caso o segundo o que máis enseño tén, coma libro d'aventura espirtual coma se fora a síntese d'un diario íntemo n-o que s'houbera eliminado tod'aquelo que non é puramentes a trasformación evolutiva da sua vida espirtual. Sen dúbida é o libro ó que máis s'aficiona un dos que coñecemos do autor, o que, pol-o demáis danos a impresión de que sempre cala moito máis do que solta, e que moito do que cala tén ainda intrés pr'ós outros.

Alfons Maseras tén sen dúbida unha personalidade bén feita n-a moderna literatura catalana, qu'il vai asentando c'unha obra sólida e xa copiosa.

TALABRIGA,
d'Aveiro (Portugal).

Cando tiñamos rematado o nóso número 5, chegounos esta pubricación estreitamente irmá da nósa, que ven recollel-o esprito nazonal portugués n-o localismo d'unha comarca, c-o seuso d'Augusto Casimiro, baixo do lema grorioso: *Pro Terra mea, pro sanguine meo*. Un nazonalismo que quixera vitalizar a Portugal en cada un dos seus ganglios, millor que n-a centralidade conxestiva das grandes vilas. N-a presentación, Antonio de Cértima, procrama a *volta á Terra*, coma nós a procramamos, sentimento que gostamos tamén d'irnos recollendo por toda esta Europa que d'ela andaba tan esquecida, n-as voces de Jean Revel, de Philéas Lebesgue, de Hrand Nazariantz, de Teixeira de Pascoaes, de Yeats, de tantos outros.

Talábriga vén falando tamén do movemento luso galaico, ó que oferce o seu valioso apoio, e n-as suas páxinas inserta un soneto d'Euxenio Carré, adicado ó nóso amigo Alexandre de Córdova.

Son notables traballos n-o pirmeiro número de *Talábriga*, antr'outros: *Agueda Velha* d'Adolfo Portela e *Estética dos nósos barcos* d'Alberto Souto.

LA TEMPORADA
EN MONDARIZ

Recibimol-os catro pirmeiros números d'iste ano. N-iles síguese a intresante obra galeguista dos Peinador, á que nos temos referido xa n-iste boletín. Hai n-istes números traballos de nota sobre da Pardo Bazán, a *saga do San Greal* do Cabanillas, os Lenzos Galegos, as Reales Fábricas de Sargadelos, as Augas medicinais de Mondariz, os Azabacheiros de Santiago y-outros temas de verdadeiro intrés prá nósa Terra, de cuios produtos, artes e industrea faise ademáis unha gran propaganda n-esta pubricación.

REVISTA DE GUIMARAES

A xa venerabel *Revista de Guimaraes* que pubrica a Sociedade Martins Sarmento, perpetuadora da lembranza e da tradición dos traballos do insine esprorador das citanias de Briteiros e Sabroso, o comentador eminente do *Ora Marítima* y-autor de *Os Argonautas*, visitou tamén a nósa redaución, onde foi recibida c-o respeito de qu'é merecente unha pubricación que tanto leva feito pol-a revelación da Estoria da Nazón irmá. A *Revista de Guimaraes*, que coñecíamos xa fai tempo tiña suspendida a sua pubricación dende 1913. Volve á vida animada do mesmo esprito patrióteco e local que levara á Sociedade Martins Sarmento a pubrical-a ó principio.

Trai reseña de documentos do Arquivo da Colegiada, os Estatutos da Irmandade dos Alfaiates de N. S. da Oliveira, e intresantes traballos, coma o de Alfredo Guimaraes sobre *Partizelas, tendilhas e varelas*, o de Maximiano Lemos sobre *As doenças e a morte de Herculano*, qu'amostra bén coma os portugueses pladosamente estudian as máis pequenas cousas da vida dos seus grandes homes, e moi intresante pra nós a *Respiga lexicológica* d'Eduardo d'Almeida, n-a que s'atopan moitas verbas nósas da fala popular portuguesa, n-o que se ve que si o portugués s'arredou algo do galego foi n-a fala literaria pol-a inxerencia de cultismos que van faguendo do portugués literario unha língoa artificial.

REVISTA DA
FACULTADE DE LETRAS
DA UNIVERSIDADE DO PORTO,
números 3 e 4.

Ó frente da Comisión de Redaución d'esta revista, áchase o nóso amigo o eminente pensador Leonardo Coimbra, que xa honrou co-a sua firma as páxinas de NOS. D'il ven n-iste volume un excerto do libro *O pensamento filosófico de Antero de Quental*, n-o que o Leonardo determiña a contradiución fundamental antr'a doutrina da *persoa*, y-a doutrina da *cousa*, antr'a doutrina da *duración* y-a da *imobilidade*, antr'a imaxe vital y-a imaxe mecáneca do universo, punto que tén unha chea de ramificaciós do meirand'intrés, abertas á sagacidade estrema do insine profesor do Porto. —O Sr. Mendes Correia estuda *As bases geográficas e étnicas da nóva carta política da Europa*, da que fai unha verdadeira críteca científica, n-a que resulta que a Conferencia da Paz nin sempre respeitou as consideraciós xeográfecas, étnicas e lingüistecas, nin a vontade dos pobos, nin fixo o máis comenente pr'á evitación de guerras futuras, nin pr'á restauración económeca da Europa desfalcada pol-a guerra, concruindo qu'o nóvo estado das cousas pode pór en perigo a hexemonía da Europa n-o mundo.— Tamén dino de nota: *Estudos de Glotologia indo-europea; Uma nóva etímologia dum verbo* do sabio José Teixeira Rego, home d'un agudo esprito de síntese e d'unha fonda y-aproveitada erudición.

L'IRRADIADOR DEL PORT
I LES CAVINES,
poemes d'avant-guarda,
por SALVAT PAPASSEIT.

Salvat Papasseit, *pioneer* do avangardismo catalán, autor do pirmeiro Manifesto futurista en Cataluña, pubricador de *Proa*, rexa folla «de poesia e guerra», da que xa temos dado conta, rapaz dos poucos que saben ter os poucos anos qu'il tén, coscente e seguro de todal-as suas múltipres audacias, co-a sabencia de que se debe estrever a todo, e xa coñocido nóso. En NOS, en *A Nósa Terra* nos temos ocupado d'il.

Hai agora n-a Cataluña, a irmá cixemprar, baruda e progresiva, fondamente amada por nós, embora sexa d'outra civilizazón, unha mocedade d'iste xeito, con almas apuntadas coma baionetas que s'erizan contra da estupidez que Madrid quere valeirar riba de nós todos...

Poderíamos agora, pra poñer ó alcance do meirande número os poemas d'avangarda do Salvat Papasseit, entrarmos en longas espricacións n-as que falaríamos do *esprit nouveau*, das *imaxes criadas*, do *nazonalismo literario*, e de moitos puntos de filosofía hoxe en debate (a velocidade—sobre da qu'habería que deixar falar ó nóso Losada Diéguez—o ultracontino, a relatividade, a entropía etc., etc.) Máis é millor qu'istes poemas cheguen ós espritos sen preparación, en toda a sua *forza esprosiva*.

Abonda con dicir que Salvat Papasseit, qu'endexamáis despreciou o que se chama *beleza*, tén chegado a unha depuración que somentes atinxen os mestres coma proban as suas *Vibracións:*

Quin vent que fa,
quina pluja mes fina!
—El tram llampega.

Què són fets el estels-oronells
despenjats cada dia?
En els ulls de les verges, estels.

y-a estupenda *Marxa nupcial*. Outro día hemos reproducir algus d'istes poemas.

O SOLDADO-SAUDADE,
por PINA DE MORAIS,
Porto, 1921.

O libro emocionado y-entenrecido dos portugueses n-a guerra grande, libro de bondade, d'homildade, de sereidade; verbas que veñen ós beizos dend'un corazón relixoso e saudoso... Un pobo qu'escribe libros así é máis dino da viutoria total, do que os qu'escriben cántigas de trunfo e de combate, ou desesperos e conde naciós enrabechadas... Véxase: un soldado chega arrecido de frío ond'hai lume; pónse a quentar e dí:

—«Quem sabe se *éles* terán carvão! *Eles* era o inimigo.

»No olhar do soldado transpareceu a piedade que lhe nadava no coraçao. Sem querer tinha prégado como un Nazareno. A sua *humildade gigantesca* tinha gemido uma legenda de Calvario. Quem perdoará a generosidade cristá com que tu morres, meu rapaz?

»Olheio-o a direito e vi a sua alma nua como a baioneta con que atacaría amanhá. Este homen vivía tão perto da morte que vía o outro mundo.»

Eisí, caxeque todal-as estorias que conta n-iste libro Pina de Morais son estorias de piedade: *O Soldado-Saudade, A melhor esmola, Um remorso, Cauchemar, A morte de Pierrot...* E esa eterna espresión «meu rapaz» para falar ós soldados... Eisí a guerra trasfigúrase e cristianízase n-iste libro.

Pina de Morais qu'é un dos máis punxentes escritores de Portugal, tén ademáis d'un estilo nervoso, sintético e penetrante que chega á y-alma, unha sensibilidade, e unha intuición fonda da relación antr'a y-alma y as cousas, e hastra da espresión espirtual d'estas, que fan a verdadeira modernidade.

O Soldado-Saudade é un libro que contenta máis que ningún outro libro de guerra, porque é a guerra vivida en piedade saudosa e n-il adepréndense moitas cousas d'unha imensa utilidade pra mañán, pol-o mesmo qu'o seu autor non se propuxo sementar ideias, senon amostrarse na sua *homildade xigantesca*.

LA RAFALE
(poesías) d'ANDRÉ BRUN,
préface de PH. LEBESGUE,
illustrations de A-L MANCEAUX,
Paris, Editions d'Aujourd'hui, 1921.

Un nóvo libro de poemas de guerra, dos máis sentidos que temos lido. Istes poemas conteñen a emoción pura, sen consideracións trascendentaes alleas a ela. A door y-a tristura da guerra y-o heroísmo silencioso e recatado: na sua sinxeleza, cecais o verdadeiro sentido ético e relixoso da cousa. Poemas que se titulan: *Le Glas des Morts, Chevaux de Réquisition, A l'Un d'Eux, Les Oiseaux de Mort, Les Spectres du Bonheur, Ballade du Prisonnier.*

A emoción sinxela qu'hai n-istes versos:

La fiancée et la «maman»
Se lamentent dans la demeure.
Puis vient un peu d'espoir calmant.

(«Le Glas des Morts»)

E n-o fogar tranquío, n-a casa qu'a guerra derramou:

Le vois le maître, un jour, revenir sur ses pas
Et pleurer tous les riens qu'on ne remplace pas,
Ces menus souvenirs, lambeaux de notre vie...

(«Les Spectres du Bonheur»)

E unha leda espranza n-a segunda parte do libro de que voltaron aquiles días n-os que

La paix riait; c'etait le calme d'un beau soir.

(«Vers l'Aurore»)

Días qu'agardan todol-os verdadeiros obreiros da civilización, coma Mr. Brun, qu'ademáis de poeta é escolante.

Ourense: Imprenta e Papelería de LA REGION

AGUAS MINERO-MEDICINALES
BICARBONATADO-SÓDICAS
MONDARIZ

FRÁBICA MECÁNICA DE CALZADO
DE
ANXEL SENRA
RÚA XUAN FLÓREZ
Depósito: Cantón Grande, 15 - A CRUNA

Gran Café "LA UNION,,
O MILLOR SITUADO E DE MAIS CONFORT
BILLARES - VARIETÉS - SEXTETO
Nóvos propietarios: MANUEL VAZQUEZ :-: EULOGIO ALBERTE
PEREIRA, 13 TELÉFONO NÚM. 61

"Gran Hotel Roma,,
MONTADO CON TODO CONFORT E HIXENE MODERNOS :-: COCIÑA VARIADA E SANA
PENSIÓN COMPRETA DE 10 A 50 PESETAS
SITUADA NO MAIS CÉNTRICO DA CAPITAL
Progreso, 71 OURENSE Teléfono, 73

SANATORIO QUIRURXICO D' OURENSE
DIRIXIDO POR
D. Manuel Pol Piñeiro — Cirurxía xeneral y especialidás
D. Manuel Peña Rey — Xinecoloxía e partos
Istalado en sitio sano e pintoresco (carretera da Loña).
Conta con elementos precisos pr' á boa asistencia dos operados.
Moi logo istalará RAYOS **X.**
PRA DETALLES DIRIXIRSE A UN DOS DIREITORES

¿QUEREDES VESTIR BARATO E CON ELEGANCIA?

Pois, encargade a feitura dos traxes na xastrería de

José María Rodríguez

Pereira, 2 - OURENSE

Manuel L. Enríquez

Médico-Oculista

asistetu, pago pol-o Goberno español, ás crínicas das Universidás de Zurich (Suiza) e Würzburgo (Alemaña)

Consulta diarin no Hótel Miño :-: Ourense

DISPONIBLE

LIBROS DE TEIXEIRA DE PASCOAES

Terra Prohibida + Arte de ser Portuguez + Sempre + As Sombras
Marános + Cantos indecisos

"A NOSA TERRA,,

BOLETIN DECENAL

Idearium das IRMANDADES DA FALA en Galicia e nas colonias galegas d' América e Portugal

PRECIOS DE SUSCRICIÓN . . . Na Cruña ô mes. . . . . 40 céntemos
Coste d' un número . . . . . 15 »
Fora, trimestre. . . . . 1'50 pesetas
América, id. . . . . 2'00 »

REDAUCIÓN Y-ADEMINISTRACIÓN: PLAZA DE MARÍA PITA, 17, BAIXO. – A CRUÑA

MERQUE VOSTEDE "NEVEDA,,

NOVELA GALLEGA POR

FRANCISCA HERRERA E GARRIDO

Coste, DAZASEIS REÁS

Sr. Vipueira
Pontevedra 17-2º

F. Román e Saco

DROGUERÍA

E FARMACIA

Pereira, 19 **Teléfono, 28**

OURENSE

UN ANUNCIO PERMANENTE EN "NÓS,,

É un imposto sobre a venda que beneficia a quen-o paga

"Teoría d'o Nacionalismo Galego,,

POR VICENTE RISCO

Léaa que lle dará luces pr'enxergal-os probremas da nosa Terra

PRECIO: CINCO REAS

Os VINOS do Ribeiro

ARNOYA FINO

Siñifican o máisimun da "delicadeza,,

BODEGAS da Viuda e Fillos de Xoán Fuentes.-OURENSE